

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Přípravenost dětí předškolních tříd
na psaní v 1. ročníku ZŠ

Vypracovala: Monika Marková

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Šimková, Ph.D.

České Budějovice 2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Ivaně Šimkové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a za čas, který mi věnovala.

Dále děkuji Mateřské škole Chotoviny, Mateřské škole Borotín, Mateřské škole Tábor Čelkovice a Mateřské škole Tábor Sokolovská, které mi umožnily provést výzkum s dětmi.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Přípravenost dětí předškolních tříd na psaní v 1. ročníku ZŠ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

Monika Marková

Anotace

Diplomová práce se zabývá utvářením počátečních grafomotorických dovedností v posledním ročníku mateřské školy s návazností na systém výuky psaní v 1. ročníku ZŠ. Práce se skládá ze dvou částí.

Teoretická část práce je obecně zaměřena na předškolní věk a na systém přípravy předškoláků, zejména v oblasti utváření hygienických a pracovních návyků. Dále se zabývá problematikou leváctví.

Výzkumná část je založena na výzkumu s cílem praktického využití. Výzkum byl prováděn v mateřských školách se zaměřením na dodržování hygienických a pracovních návyků (správný úchop a směr tužky u praváků a leváků, správné sezení, apod.). Pozornost byla také věnována psaní velkých tiskacích písmen (zrcadlové psaní) a rozvoji grafomotoriky (grafomotorická cvičení).

Výsledky výzkumu byly porovnány s teoretickou částí práce a doloženy rozsáhlým přílohovým materiálem.

Annotation

The thesis deals with the formation of the initial graphomotor skills in the last year of kindergarten education with connection to the system of teaching writing in the first grade of primary school. The work consists of two parts.

The theoretical part is generally aimed at preschool age and a system of preschoolers preparation, especially in the formation of hygiene and work habits. It also deals with the issue of left-handedness.

The second part of my thesis is based on research of practical use. The research was conducted in kindergarten schools with a focus on the health and work habits (proper grip and pen direction for right-handers and left-handers, proper seating, etc.). The attention was also paid to uppercase block letters (mirror writing) and graphomotor development (graphomotor exercises).

The results are compared with theoretical part and supported by extensive appendix.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Předškolní věk.....	9
2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	10
3 Školní zralost.....	12
3.1 Fyzický růst a motorika.....	14
3.2 Sociální a emocionální vývoj.....	14
3.3 Kognitivní funkce.....	15
3.4 Řeč.....	15
3.5 Sluch.....	16
3.6 Zrak.....	16
3.7 Paměť.....	17
3.8 Myšlení.....	18
3.9 Pozornost.....	18
4 Motorika.....	20
4.1 Hrubá motorika.....	20
4.2 Jemná motorika.....	21
5 Příprava na psaní.....	22
5.1 Hygienické a pracovní návyky.....	23
5.1.1 Správné sezení.....	24
5.1.2 Osvětlení při psaní.....	24
5.1.3 Sklon papíru.....	25
5.1.4 Správné držení tužky (pastelky).....	25
5.1.5 Směr psacího náčiní.....	26
5.2 Psací náčiní a pomůcky.....	26
6 Leváci.....	28

6.1	Leváci a společnost.....	28
6.2	Lateralita.....	29
6.3	Předškolní příprava leváků na psaní.....	30
6.3.1	Držení tužky u leváků	31
6.3.2	Sklon písma a poloha papíru	32
6.3.3	Sezení a uspořádání pracoviště	32
II.	VÝZKUMNÁ ČÁST	33
7	Charakteristika vyšetřovaného souboru a podmínky výzkumu	34
8	Interpretace výsledků výzkumu	37
8.1	Lateralita dětí předškolního věku	41
8.2	Podpis velkými tiskacími písmeny.....	45
8.3	Sezení dětí	48
8.4	Držení psacího náčiní	51
8.5	Poloha ruky a směr psacího náčiní	55
8.6	Sklon papíru.....	58
	ZÁVĚR	63
	Seznam literatury	65
	Internetové zdroje	69
	Seznam grafů	71
	Seznam příloh	73

ÚVOD

Téma diplomové práce Přípravenost dětí předškolních tříd na psaní v 1. ročníku ZŠ bylo vybráno z důvodu mé dřívější pracovní pozice učitelky mateřské školy a z důvodu pomoci dětem lépe se připravit na psaní. Práce může pomoci rodičům i učitelkám mateřských škol lépe se orientovat v této problematice.

Diplomová práce se zabývá připraveností dětí předškolního věku na psaní v 1. ročníku. První kapitola teoretické části je obecně zaměřena na předškolní věk, následující kapitoly se zabývají Rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání, školní zralostí a rozvojem grafomotoriky. Další kapitola se hlouběji věnuje hygienickým a pracovním návykům při psaní. Nechybí ani část věnovaná levákům a jejich přípravě na psaní.

Výzkumná část vyhodnocuje výzkum, který byl prováděn v mateřských školách na Táborsku. Děti byly pozorovány při vyplňování pracovního listu. Pozorování bylo zaměřeno především na správné sezení, správné držení psacího náčiní, správnou polohu ruky a správný sklon papíru. Při podepisování pracovního listu byla zjišťována správnost psaní tiskacích písmen. Dále práce seznamuje s pomůckami používanými v mateřských školách, říkankami a prstovými cvičeními pro lepší osvojení hygienických a pracovních návyků pro psaní. V závěru práce jsou výsledky výzkumu porovnány s teoretickou částí práce a doloženy přílohovým materiálem.

K vypracování diplomové práce byla použita odborná literatura a odborné články na internetu, které se zabývají danou problematikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Předškolní věk

Podle Matějčka (2005) je předškolní věk charakterizován na svém začátku hned tím, že dítě přestává být závislé na rodičích a dělá výrazný krok do společnosti a to nástupem do školy. Vágnerová (2012) též chápe toto období jako fázi přípravy na život ve společnosti. Celkově toto období bývá lidmi označováno za nejpříjemnější fázi lidského života. Mnoho dospělých na toto období vzpomíná a rádi se k němu vrací.

Pojem předškolní nám už napovídá, že se jedná o dobu před školou, která je jakousi přípravou na povinnou školní docházku. Toto období začíná zhruba čtvrtým a končí šestým rokem. Kolláriková (2001) uvádí, že bylo opakovaně konstatováno, že se dítě za první čtyři roky svého vývoje naučí víc, než v dalších etapách vývoje. Klenková a Kolbábková (2010) charakterizují předškolní věk pozoruhodnými změnami v tělesných a pohybových oblastech, v citovém i společenském vývoji. Dále dochází i ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte. Tyto změny si tolik neuvědomujeme, protože dítě už chodí, většinou již srozumitelně mluví, zajímá se o svět. Velmi důležité je, abychom dítěti v jeho prvních letech života poskytovali podpůrné i rozvíjející se činnosti a také prostor, kde by naplnilo své rozvojové předpoklady (Kolláriková, a další, 2001).

Dítě předškolního věku se vyznačuje také svou neustálou aktivitou, zvědavostí a nadšením poznávat nové věci, svět. V tom mu pomáhá jeho skvělá představivost. „*Pro předškolní věk je typické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování, které ještě není regulováno logikou*“ (Vágnerová, 2012, str. 177). Dítě v tomto období se musí naučit se prosadit, což je podle Vágnerové (2012) důležité především v rovnocenné vrstevnické skupině. Ve vrstevnické skupině předškolní dítě dělá svou hlavní činnost - hru. Zpočátku však dítě potřebuje od dospělých pomocnou ruku, kde mu ukáží, „*že je možné si hrát na jízdu v tramvaji, na obchod, na pana doktora*“ (Špaňhelová, 2008, str. 75). Postupem času se děti spolu se svou fantazií postarají, aby se hra dále rozvíjela. Hry jsou též jakousi přípravou na společenský či normální život dítěte.

Už v mateřské škole sice dítě bylo část dne mimo domov, ale teprve ve škole se dítě dostává do svého prvního „pracovního“ prostředí. Bude mít své každodenní povinnosti, za které si bude samo zodpovídat a dokonce za svou práci bude hodnoceno.

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program často slyšíme zkráceně pod pojmem RVP PV. Je to závazný dokument, který patří do Národního programu základního vzdělávání v České republice. RVP je kurikulární dokument, který vymezuje základy vzdělání žáků v jednotlivých etapách. Existují rámcové vzdělávací programy pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Můžeme se setkat i s ostatními vzdělávacími programy např. pro základní umělecké školy nebo jazykové školy.

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“¹ Tato pravidla jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v lesních mateřských školách i v přípravných třídách základních škol. RVP PV je také důležitý pro školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých probíhá vzdělávání na jednotlivých školách. ŠVP si každá škola tvoří sama, musí však dodržet zásady dané RVP.

Základní cíle RVP nám udávají klíčové kompetence. Jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a pracovní, činností a občanské. *„Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii vyjádřenou v podobě výstupů. V kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.“²*

Obsah předškolního vzdělávání je rozdělen do několika vzdělávacích oblastí, které se vzájemně doplňují, propojují a tvoří společně jeden celek. První oblast se nazývá Dítě a jeho tělo, dále Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost a poslední oblast Dítě a svět. Každá z pěti oblastí zahrnuje také očekávané výstupy neboli předpokládané výsledky dítěte a také rizika, která ohrožují úspěch vzdělávacích záměrů učitele. Ve všech oblastech je hned několik očekávaných výstupů.

Dítě se mnoho věcí naučí nápodobou, vědomě napodobuje jednoduchý pohyb podle vzoru a dokáže jej přizpůsobit podle pokynu. Na konci předškolního období dítě zpravidla dokáže také *„ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku*

¹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2013. s. 6 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. s. 10 [cit. 2016-12-02]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

(zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.“³ Pro budoucí psaní je také velmi důležité umět rozlišovat jednoduché detaily např. u písmen p, r, b nebo u číslic 6 a 9. Dítě předškolního věku má také umět sledovat očima zleva doprava, poznat některé číslice a písmena nebo poznat napsané své jméno.

„V předškolním vzdělávání se zdokonalují dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky.“⁴ Správné hygienické a pracovní návyky při psaní (kreslení), správné držení psacího náčiní nalezneme až v očekávaných výstupech v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

³ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2013. s. 17 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

⁴Tamtéž.

3 Školní zralost

Pojem školní zralost neboli připravenost nám udává, je-li dítě po všech stránkách připraveno na školu. Jinými slovy můžeme školní zralost vymezit jako dosažení takového stupně vývoje, aby bylo dítě schopno bez obtíží vykonávat výchovně-vzdělávací proces. „*Doba nástupu do školy nebyla zvolená náhodou. Mezi 6 – 7 rokem dítěte dochází k různým vývojovým změnám, které jsou podmíněné zráním i učením.*“ (Kreisllová, 2008, str. 14)

Pro školní zralost jsou daná kritéria, která musí dítě před vstupem do školy zvládnout. „*Jedná se o soubor požadavků v oblasti tělesné, duševní a sociální*“ (Klenková, a další, 2010, str. 5). „*Obecně se předpokládá, že každá ze složek školní připravenosti musí dosáhnout určité prahové úrovně, má-li být dítě ve škole úspěšné*“ (Kolláriková a další, 2001, str. 221). Otázkou školní zralosti se zabývá mnoho pedagogů a psychologů. Už i Jan Ámos Komenský řešil tuto problematiku ve Velké didaktice. „*Školní zralost je ovlivněna úrovní rodiny, možnými zděděnými činiteli, popřípadě některými organickými postiženími dítěte. Školní zralost je jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role předškoláka*“ (Kreisllová, 2008, str. 15). U dítěte v tomto období dochází k určité úrovni centrální nervové soustavy, která se projevuje změnou celkové reaktivity, dítě je více odolné k zátěži, lépe se koncentruje a je velmi pozorné. Zrání ovlivňuje i rozvoj hrubé i jemné motoriky a sensorické koordinace, zrakové a sluchové vnímání. Školní připravenost posuzuje psycholog, který případně doporučí rodičům odklad školní docházky. Rozhodnutí je ale vždy na rodičích.

Školní zralostí se již v roce 1963 zabýval doc. dr. Jaroslav Jirásek, který „*upravil Kernův test, který se stále v praxi používá pod názvem Orientační test školní zralosti*“ (Kolláriková, a další, 2001, str. 220). Test obsahuje tři úkoly: kresbu mužské postavy, obkreslení skupin bodů a napodobení psacího písma. Test má především orientační funkci, kde lze vyzorovat děti nadprůměrné, průměrné a podprůměrné. Velkou výhodou tohoto testu je jeho časová nenáročnost a jednoduchost. Test se často využívá při zápisech na základních školách, dále ke zjišťování stupně školní zralosti slouží řada testů verbálních i neverbálních. Měli bychom si ale uvědomit, že u dětí stejného věku se mohou a jistě se budou méně či více lišit kognitivní poznatky, fyzická vyspělost a celková zralost. „*Ještě větší mohou být rozdíly mezi dětmi různého věku, které ve stejném termínu nastupují do školy*“ (Bednářová, a další, 2010, str. 1). U budoucích „*prvnáků*“ se očekává souhrn dovedností, které dále ověřujeme u zápisu. Pro

dítě předškolního věku už by mělo být automatické umět pozdravit, poděkovat, poprosit. Mnohdy na to děti musíme upozorňovat a některé z nich to neznají ani jako vzor u rodičů.

Než dítě půjde k zápisu, mělo by se umět představit, vědět, kde bydlí, jak se jmenuje maminka a tatínek, poznat podle obrázků a převyprávět známou pohádku (např. Červená Karkulka, Hrnečku vař!). Dále by mělo poznat geometrické tvary, matematické představy (nahore, dole, vpravo, vlevo, mezi, uprostřed atd.), základní barvy a počítat do deseti. Nejen mnoho publikací odkazuje na to, co by měl předškolák umět před vstupem do školy. Vhodné desatero pro rodiče předškoláků zveřejnilo na svých internetových stránkách Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy⁵. Rodiče se také mohou o těchto otázkách více informovat v očekávaných výstupech v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.⁶

„V České republice je stanovena povinná školní docházka (podle § 36 odst. 3 školského zákona č. 561/2004 Sb.) pro všechny děti, které dovrší k 31. srpnu daného roku 6 let“ (Šimková, 2012, str. 16). V některých případech mohou zákonní zástupci žádat o vstup dítěte do ZŠ, i když mu bude 6 let až na konci kalendářního roku. Dítě však musí být vyspělé jak duševně tak tělesně. Tyto výjimky se stávají ale výjimečně. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy na svých internetových stránkách upozorňuje, že zápis do 1. ročníku do ZŠ se koná nově v období od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku⁷. Školní docházku je možné odložit na základě písemné žádosti zákonného zástupce. (Šimková, 2012)

Mezi nejčastější příčiny odkladu školní docházky patří: řečová nezralost, problémy s pozorností a soustředěností, sociální nezralost, problémy v grafomotorice, problémy vědomostního rázu a dítě pomalé, citově labilní. Také častá nemocnost je komplikací; pokud nastává již na počátku školy, bere dítěti možnost plynulé a pozvolné adaptaci na změnu prostředí, pocit pohody, procvičování nové látky spolu s ostatními spolužáky a také dítěti komplikuje navazování nových vztahů. (Bednářová, a další, 2010)

⁵ Ministerstvo školství ČR. Desatero pro rodiče dětí předškolního věku [online]. 2013 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>

⁶ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2013 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

⁷ Ministerstvo školství ČR. Termíny Zápisů do 1. ročníku základních škol pro školní rok 2017/2018[online]. 2016 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladnivzdelavani/terminy-zapisu-do-1-rocniku-zakladnich-skol-pro-skolni-rok>

3.1 Fyzický růst a motorika

Fyzický růst většinou posuzuje především pediatr neboli dětský lékař. Jedná se o preventivní pětiletou prohlídku, na kterou je zváno každé předškolní dítě. „*Sleduje se nejen tělesná zralost, ale i celková zdravotní odolnost a individuální zvláštnosti organismu*“ (Kropáčková, 2008, str. 18). Ve většině odborných publikací se uvádí, že by mělo dítě v předškolním věku průměrně měřit přibližně 120 cm a vážit 20 kg, hlava je již přibližně velká jako u dospělého člověka. Když dítě nedosahuje průměrné tělesné váhy a výšky, neznamená to, že není tělesně zralé pro školu. „*I děti menšího věku zvládnou úspěšně nároky pro školní výuku.*“ (Kropáčková, 2008, str. 19). Předškolní věk je dále typický také vypadáváním mléčného chrupu.

3.2 Sociální a emocionální vývoj

Učitel je pro děti vzorem, a proto ho napodobují a přijímají jeho autoritu. Předškoláci mají smysl pro humor. Chápu jednoduché vtipy a dvojsmysly. Je důležité, abychom ocenili při hodnocení každou jejich snahu a úsilí. Děti v tomto období potřebují výraznou podporu a povzbuzení. Kreislová (2008) tvrdí, že se často přeceňují, snaží se o víc, než na co jim stačí schopnosti. Ke hře nutně potřebuje kamaráda, kterého si i sám vybírá. Dítě nerado prohrává a chce být ve všem první, rádo pracuje, ale v menších skupinkách, kde se snaží prosadit své názory. Mnoho dětí má problém s pravidly slušného chování (umět správně oslovit dospělého, požádat o něco, poděkovat, nezasahovat do cizích rozhovorů nebo se chovat ukázněně např. při jídle či v obchodě). Důležité je v tomto období rozvíjet co nejvíce samostatnost.

Dítě rozlišuje dobro a zlo, rádo se zajímá o záporné postavy např. v pohádkách – čerti, čarodějové, draci atd. Předškolní dítě dokáže rozlišit pravidla „fair play“, vyžaduje přesné dodržování pravidel. „*Lépe se ovládá a neprožívá už tak výrazné emoční návyky.*“ (Aleen, a další, 2002, str. 120). Často se s vrstevníky hádá, ale jejich spory nejsou dlouhodobé. Děti tohoto věku milují překvapení a velmi výrazně prožívají radost. Většinou zvládají odloučit se na delší dobu od rodiny.

3.3 Kognitivní funkce

„V předškolním období dochází také k velkému posunu v oblasti poznávacího vývoje.“ (Špaňhelová, 2004, str. 10). Inteligence dětí se dostává na vyšší úroveň a to názorného myšlení. Pro zvládnutí trivia (čtení, psaní, počítání) je potřebná dostatečná úroveň rozumových schopností, proto je důležité v tomto období děti posuzovat s vrstevníky a zjistit tak, zda dítě odpovídá vrstevníkům, zda je mírně zaostalé v některých oblastech či se jeví jako opožděné. V tomto případě by byl vhodný odklad školní docházky a zároveň zvýšená péče v problémových oblastech. Pětileté či šestileté dítě již často zvládá třídit předměty podle jejich společných znaků, chápe již pojem, co je stejné, má představu o čase a začíná chápat pojmy z budoucnosti, pozná číslovky do deseti, „zjišťuje, jak věci fungují, rádo je rozebírá, je schopno hodnotit svou práci i práci druhých, učí se nejlépe prostřednictvím objevování, rádo opakuje to, co se naučilo.“ (Kreisllová, 2008). Jednou větou bychom mohli shrnout, že dítě v předškolním věku je velmi aktivní a zvědavé. S tím samozřejmě roste doba soustředění se na činnosti.

3.4 Řeč

Řeč se také neustále zdokonaluje, mizí počáteční patlavost. „V tomto období dítě již zvládá správnou výslovnost většiny hlásek, u některých dětí přetrvává nesprávná výslovnost. Většinou nezvládají sykavky (c, s, z, č, š, ž) a vibranty (r, ř)“ (Klenková, a další, 2010, str. 6). Tyto hlásky děti buď úplně v mluvě vynechávají, nebo je nahrazují jinými hláskami. V případě podezření na některou poruchu řeči by mělo dítě navštívit odborníka tzv. logopeda. Mnoho odborníků tvrdí, že počet dětí s poruchami výslovnosti stále přibývá. Jednou z příčin je také špatný řečový vzor z rodiny. Dále dělá dětem problém špatný slovosled, mají často chudou slovní zásobu a špatně skloňují. Od tří let dítě dokáže přednést jednodušší básničku, dokáže zazpívat krátkou písničku a rozezná základní barvy. Používá kratší jednoduché věty o pěti až sedmi slovech, často opakuje slova.

V tomto vývojovém stadiu už má dítě umět popsat situační děj na obrázku, vyjádřit samostatně své pocity pokud možno souvisle, gramaticky správně a srozumitelně. Podle Allenové a Marotzové (2002) je slovní zásoba předškoláka okolo 1500 a více slov. Rozlišujeme slovní zásobu pasivní, což jsou slova, kterým dítě

rozumí, ale ve své komunikaci je nepoužívá. Aktivní slovní zásoba je okruh slov, která dítě již používá. Předškolní dítě dokáže vyřídít i krátký vzkaz a zajímá ho význam slov, kterým nerozumí. Mezi 5. - 6. rokem se dítě učí dospělým lidem vykat.

3.5 Sluch

Zásadní význam pro vývoj řeči má u dětí sluchové neboli auditivní vnímání. Pokud má dítě oslabené sluchové vnímání, mohou nastat po zahájení školy problémy ve čtení, psaní a zapamatování si informací vůbec. Důležité proto je, abychom na dané komplikace přišli již v mateřské škole. „*Pokud chceme podpořit rozvoj sluchového vnímání, je na místě učit děti naslouchat pohádkám, vyprávěným příběhům, písničkám; hrát hry na lokalizaci zvuku (odkud zvuk vychází), na určení zdroje zvuku (co zvuk vydává), na naslouchání a rozeznávání zvuků z prostředí (co všechno v danou chvíli slyšíme); rozvíjet vnímání rytmu*“ (Bednářová, a další, 2010, str. 4). Vhodné jsou také aktivity jako hledání rýmů, vytleskávání slov na slabiky, hledání počáteční a koncové hlásky ve slově. Novou didaktickou pomůckou pro rozvoj sluchového vnímání je sluchové pexeso. Děti tak rozeznávají nejen zvuky odlišné, ale dokážou určit zvuky podobné a stejné. Dítě bude schopnost srovnávat zvuky potřebovat ve škole, aby rozlišilo zvuk jednotlivých hlásek a spojilo si je s písmeny (Ebbert, 2011). Dítě dále umí rozlišit slova se změnou samohlásky (perník – parník, kapr – kopr), s párovými souhláskami (pít – být, kosa – koza), se změnou délky samohlásek (lyže – líže, pání – paní). Dokáže rozpoznat, zda se slova rýmují a umí vymyslet jednoduchý rým (drak – mrak, les – pes, míč – klíč). „*Nesplní-li dítě zadané úkoly, nemusí jít o poruchu fonemického sluchu. Může se jednat pouze o velmi chudou slovní zásobu dítěte. Dítě může mít také sluchovou vadu, pak je nutná konzultace s pediatrem.*“ (Klenková, 2002, str. 78). Děti přirozeně rozvíjí sluchovou paměť učením se básniček, říkadél, písniček a rozpočítadel.

3.6 Zrak

Tento smysl je pro člověka důležitý již od raného věku, protože zrakem přijímáme nejvíce informací. Ve školním věku je zrak důležitý mimo jiné pro rozpoznání písmen, číslic, pro čtení, psaní a počítání. Dítě v předškolním věku rozezná všechny barvy, některé děti umí pojmenovat i odstíny barev. „*Pro rozvoj zrakového*

rozlišení jsou vhodné takové pracovní listy, v nichž dítě například hledá obrázek odlišný od ostatních, detailem, tvarem, horizontální či vertikální polohou; kde posuzuje shodu či odlišnost dvojice obrázků; přiřazuje objekt ke stínu; vyhledává dva shodné tvary; hledá, v čem se dva komplexnější obrázky liší (co na druhém obrázku chybí?)." (Bednářová, a další, 2010, str. 4)

Velmi podstatná je také koordinace oka a ruky při kreslení, hrách. V tomto věku děti velmi zajímají písmena a číslice. Často je nelogicky píší k obrázkům. Některé děti „dělají“, že čtou v knize. Příběh si vypráví dle obrázků. Vyprávění podle obrázků vede k dobrému vyjadřování dítěte. Zrakové vnímání také procvičují hry například domino, loto, puzzle, pexeso a jiné. Vhodné jsou také aktivity, jako dokresli obrázek, nakresli podle vzoru nebo Kimova hra, při které děti mají vyjmenovat předměty, které před chvílí viděly. *„Při čtení v našich kulturních podmínkách potřebujeme sledovat text odshora dolů a zleva doprava. Fixace očí v uvedeném směru a pravidelný posun očí po řádku nemusejí být pro každého čtenáře samozřejmostí a pravidlem.“* (Bednářová, a další, 2010, str. 14). Proto jsou vhodné aktivity jako prohlížení knih, pracovní listy, kreslení a další aktivity vedou děti k tomu, aby postupovaly směrem zleva doprava a shora dolů. Předškolní dítě by mělo již samo rozeznat pravou nebo levou stranu.

3.7 Paměť

Bednářová a Šmardová (2010) uvádějí, že se zraková paměť rozvíjí již od kojeneckého věku. Lze ji rozvíjet například aktivitou jako je zapamatování si různých předmětů, které byly na obrázku (pexeso, domino).

Sluchovou paměť zase potřebujeme zachytit, zpracovat a uchovat informace v komunikaci s ostatními lidmi. Dítě používá věty a slova, která jsou pro něj známá, která si pamatuje. Dokáže si zapamatovat jednoduché básně, písničky i části mluveného slova např. v pohádce a vytleská jednoduché rytmy podle učitele. Podle Klenkové (2002) u dětí procvičujeme krátkodobou paměť, kdy dítě opakuje slyšené hned. Paměť dlouhodobou procvičujeme tím, že se až po delším časovém intervalu zeptáme na obsah toho, co jsme dítěti např. vyprávěli. Zapamatuje si i delší básničky, písničky či úryvky. Nezahlcujeme dítě množstvím, ale snažíme se, aby se dítě správně naučilo jednu říkanku či písničku, pak teprve učíme další (Klenková, 2012). Pro lepší zapamatování můžeme báseň doprovodit pohybem. Sluchovou paměť lze opět rozvíjet různými hry

například opakování dvojverší, jednoduchých vět, souvětí, převyprávění známé pohádky dítětem.

U dětí předškolního věku se začíná vyvíjet záměrná paměť, důkazem toho je, že se děti chtějí naučit nové věci. Šulová (2004) uvádí, že v tomto věku převažuje paměť konkrétní mechanická, která spolu s aktivitou a zvědavostí tvoří dobrý základ pro snadné přijímání nových informací. Paměť je spíše krátkodobá, ale nastupuje i paměť dlouhodobá.

3.8 Myšlení

Podle Šulové (2004) je myšlení dosud vázáno na vnímané nebo představované (co bylo vnímáno). Myšlení je vázáno na činnosti a aktivitu dítěte (Šulová, 2004). Dítě předškolního věku ještě nepostupuje podle logických operací. Mezi charakteristické prvky myšlení v tomto období patří tzv. antropomorfismus (polidšťování předmětů). Beníšková (2010) uvádí, že typickým znakem myšlení předškolních dětí je jeho útržkovitost, nepropojenost, chybí mu komplexní přístup. „*V myšlení předškoláka se uplatňuje tzv. „kognitivní egocentrismus“ = všechno se posuzuje podle mě*“ (Beníšková, 2010, str. 23). Dítě v tomto věku ještě nechápe, že ostatní lidé vidí danou situaci jinak, mají jiný názor. Nutné jsou pro předškoláka představy „*ve kterých si dítě přizpůsobuje někdy obtížně přijatelnou nebo těžko pochopitelnou realitu*“ (Šulová, 2004, str. 70). Podle Opravilové (2010) je podmínkou pro bezproblémové absolvování 1. ročníku ZŠ, aby dítě uvažovalo na úrovni konkrétních logických operací, „*což znamená, že by mělo opustit fázi názorného a intuitivního myšlení (tzv. prelogického), které je charakteristické pro předškolní věk.*“ (Opravilová, 2010, str. 157)

3.9 Pozornost

Všechny činnosti, které se dítě učí, se neobejdou bez pozornosti dítěte. Doba pozornosti závisí na věku dítěte a na dobré motivaci. Nepozornost dítěte může ovlivnit únava, špatný zdravotní stav dítěte, problémy v rodině a dalšími podněty. Učitelka by měla brát v potaz individuální zvláštnosti dětí. Proto by se i v mateřské škole měly činnosti střídát, aby předškolák vydržel co nejdéle v pozornosti. Dítě v předškolním věku je velmi pozorné. Často učitelky upozorní na chybu, kterou si ani učitelka není

sama vědoma. Děti vnímají i detaily a proto nás někdy překvapí svou bystrostí. Pozornost dětí lze rozvíjet nejlépe opět formou her. Existuje mnoho činností, záleží na obsahu různých pracovních listů či knih. Zajímavá je například činnost, kde dítě v každém řádku má najít slova, která obsahují písmena předepsaná na začátku řádku: lu – slunce, ráno, kráva, paluba; no – nepřítel, noha, panenka, pomocný, ponocný. I když děti ještě neumí číst, pracují a seznamují se s písmeny. Učitel může dětem přečíst slova v řádcích. Totéž lze pak udělat i s číslicemi.

4 Motorika

Pojmem motorika můžeme rozumět všechny pohyby lidského těla. V Akademickém slovníku cizích slov je u hesla motorika psáno: „*souhrn pohybových činností živého organismu řízených nervovým systémem a uskutečňovaným kosterním svalstvem, hybnost.*“ (Petráčková, a další, 1997, str. 511). Mourek (2012) představuje motoriku jako podstatnou charakteristiku savců, která je spojena nejen se získáváním potravy, obranou organismu, rozmnožováním, ochranou a výchovou potomstva, ale i gestikulací, grimasou a písmem. Motoriku často doprovází psychicky laděný motorický projev - pláč, smích, vztek, radost nebo třeba smutek (Mourek, 2012). „*Motorika odkazuje k celkové pohybové schopnosti člověka a lze sledovat testováním úrovně hrubé motoriky (chůze, běh, poskoky, stoj) a jemné motoriky (řízena pohyby končetin – zejména prstů zápěstí, úchop).*“ (Beníčková, 2011, str. 67)

4.1 Hrubá motorika

Děti mají velkou potřebu pohybu, jsou neustále plní energie, jsou i často unavené (Kreisllová, 2008). Podle Klenkové (2002) zvládají koordinaci pohybů, pohyby dítěte se nadále zdokonalují, jsou účelnější, přesnější a plynulejší. Neustále se zdokonaluje i hrubá motorika. Toto období je velmi důležité pro složitější pohyby, jako je plavání, jízda na kole bez přídatných koleček, bruslení, lyžování, ale i skoky přes švihadlo nebo jen chůze se střídáním nohou ze schodů. „*Pro správný rozvoj jemné motoriky je důležité poskytovat dítěti dostatek příležitostí k přirozenému pohybu, podporovat ve sportovních aktivitách.*“ (Bednářová, a další, 2010). Dítě se v tomto věku snadno tyto aktivity naučí. Problém dítěti nedělá ani chůze pozpátku, chůze po kladině, kotrmelec vpřed nebo se rozhoupat samo na houpačce, „*což vyžaduje dobrý smysl pro rytmus a koordinaci pohybů.*“ (Bacus, 2004, str. 148). Dítě rádo „pracuje“ na pískovišti, hraje si na uklízečku, stavitele. Později rádo pomáhá dospělému člověku při běžných domácích pracích. Spojení hrubé, jemné motoriky a zároveň i souhru rukou a očí „*se projevuje ve schopnosti plné sebeobsluhy – dítě se samostatně obléká a svléká, uklízí a skládá si věci, zavazuje tkaničky, samostatně pečuje o svou hygienu.*“ (Šulová, 2004, str. 67). Někteří rodiče by si měli uvědomit, že některé všední činnosti např. úklid pokoje, spoluúčast při vaření, oblékání se, zvládnou již děti samy.

4.2 Jemná motorika

Současně vyzáváá i jemná motorika. „*Dítě dokáže provádět přesnější jemnější pohyby (umí navlékat korálky, stříhat nůžkami, modelovat, kreslit, malovat, zavázat si kličku na tkaničce u boty).*“ (Kropáčková, 2008, str. 19). Pro předškolní věk jsou vhodné různé skládky, stavebnice, mozaiky, mikádo, dokreslovačky a další aktivity, které právě jemnou motoriku rozvíjí. Děti by měly také zvládnout nakreslit podle vzoru různá tiskací písmena např. A, I, O, U, C, H, T nebo geometrické tvary jako je čtverec, kruh, trojúhelník. Tužku již drží špetkovitě neboli, třemi prsty. Špaňhelová (2004) uvádí, že kresba dítěte je stále vyspělejší, místo hlavonožce se objevuje lidská postava s jasnými proporcemi těla člověka, s jemnými detaily např. knoflíky, šperky. Předškolní dítě rádo pracuje, nejdříve jen při hře např. hra v pískovišti, později rádo pomáhá dospělému při každodenních činnostech. V tomto období by již měla být vyhraněna lateralita, proto by učitelka mateřské školy neměla zapomínat na pomůcky pro leváky.

5 Příprava na psaní

„Pokud dítě v mateřské škole absolvuje dobrou přípravu na psaní, není pro něj přechod do 1. třídy tak obtížný.“ (Šimková, 2012, str. 7). V některých mateřských školách učitelky zavádějí tzv. úkoly, které provádí děti v mateřské škole, ale i doma. Předškolní dítě se také učí udržet pozornost pro danou činnost, osvojuje si různé vědomosti, dovednosti a návyky.

Úkolem přípravy na psaní v mateřské škole je především uvolnění ruky různými činnostmi a kresebnými cviky. Obratnost ruky může předškolní dítě rozvíjet např. navlékáním korálků, modelováním, skládáním kostek, puzzle, různými hrami s přírodním materiálem (kaštany, žaludy, šišky, kamínky, větvičky atd.), ale i např. s barevnými knoflíky. Důležité je také volné kreslení, vyrábění, či malování štětcem nebo tiskáním houbičkou či korkem. „Moderní didaktická pomůcka, která k nám přišla z Německa je „Pískovnička.“ (Šimková, 2012, str. 6). Jde o poutavou hru, kterou lze vyrobit i doma z krabice od bot a písku. Smyslem této hry je nabírat, posouvat, poklepávat, uhlazovat písek ve víku nebo jen tak si prstem v písku kreslit či psát. K uvolnění ramenního kloubu se kreslí a píše na kolmou plochu ve stoje. Používá se měkký materiál, který by se neměl lámat (štětce, fixy, barevné křídly). Malovat či kreslit můžeme i prstem. Pokud nemáme k dispozici malířské stojany, lze připevnit balicí papír na zeď tak, aby jeho spodní okraj byl ve výšce očí dítěte (Šimková, 2012). Psaní či kreslení různých tvarů lze motivovat dle fantazie učitele např. cestička k myšce, oprav dědečkovi plot, kouř z komína, vlny v řece atd. „Psaní na svislou plochu nutí děti držet psací nástroj vždy vzorově, ale také se nebát uvolnit ruku a provést odvážný velký tah.“ (Šimková, 2012, str. 7). Předškolní děti by měly v sedu vykonávat grafický projev co nejméně. Postupem začíná dítě u činností sedět a procvičuje nejjednodušší prvky ke složitějším. K rozvoji jemné motoriky můžeme použít mnoho prstových cvičení, které najdeme například v publikaci Šimonovy pracovní listy (2013) od Marie Pilařové.

Ke správnému držení psacího nástroje slouží mnoho pomůcek, jako jsou trojhranné tužky, pastelky, pera, nástavce na tužku a pero, pro správný směr tužky lze vyrobit tzv. papírový kornout, který je vyroben z hedvábného papíru. Kornout nasadíme na tužku a ten určuje správný směr tužky (prostor mezi loktem a ramenem).

Důležité je, aby učitel či rodič včas rozpoznal, zda dítě bude levák či pravák. V předškolní přípravě je nejobtížnější úkol naučit leváka i praváka správně držet psací nástroj. Tužka se drží třemi prsty. „První článek prostředního prstu podpírá pero

z pravé strany zdola, palec přidržuje pero z levé strany a ukazováček shora.“ (Mlčáková, 2009, str. 55). Levák drží náčiní v levé ruce obdobně (zrcadlově) jako pravák. Neméně důležité je také správné sezení a držení těla při psaní, natočení psací podložky a osvětlení psací plochy.

Učitelky mateřských škol by v předškolní výchově měly hodně zapojit prstová cvičení, uvolňovací cviky např. kreslení ve vzduchu, mávání, vítr, deštík z prstů atd. Velmi důležité jsou také kresebné cviky, které by měly postupovat od nejjednodušších po nejsložitější. *„Kresebné cviky podporují grafomotorický vývoj žáků, uvolňují ramenní a loketní kloub, zápěstí i prsty ruky.*“ (Šimková, 2012, str. 37). V mnoha publikacích se mohou cviky lišit motivací, např. udělej kouř z komína, udělej cestu autíčku, umotej klubičko. Ve skutečnosti se jedná o stejné cviky s jinou motivací. Častou jsou tyto cviky doprovázeny říkankami. Šplíchal (2016) doporučuje i relaxační hudbu nebo písničku, kterou dítě zná. *„Rytmus dítěti pomůže se uvolnit a pomáhá mu ve správném provádění cviků, protože rytmus textu pomáhá ve správném rytmu pohybu.*“ (Šplíchal, 2016, str. 5). V grafomotorických cvicích se objevuje čmárání kruhů oběma rukama nebo jednou rukou, rovné čáry (plot, déšť), ovály, kličky zátrhy a další. Šimková (2012) uvádí, že cviky můžeme provádět volně do prostoru, mokrou houbou, štětcem na tabuli nebo měkkými tužkami. Jako zpestření a obměnu můžeme využít různé barvy např. pastelky. Vše záleží na fantazii pedagoga. *„Výsledný výkres nemusí být hezký“* (Šimková, 2012, str. 37), proto cviky neklasifikujeme, pouze hodnotíme např. razítkem. Důležité je, aby děti tyto činnosti dělaly s radostí.

5.1 Hygienické a pracovní návyky

V této podkapitole se budeme zabývat správnými hygienickými a pracovními návyky. Samotné slovo návyky nám upřesňuje, že si děti musí na něco navyknout, zvyknout si a ještě se to naučit správně. Je logické, že např. správně sedět, držet psací nástroj nebo mít správný sklon papíru, chce trénink a vytrvalost. I Šimková (2012) uvádí, že vytvoření a upevnění správných hygienických a pracovních návyků při psaní vyžaduje delší čas. *„Úkolem učitele je správné návyky u dětí vytvářet, neustále kontrolovat a opravovat.*“ (Kozlová, a další, 2002 str. 9). Nejprve bychom se měli zaměřit na jediný požadavek, další požadavky pak přidávat.

Ke správným hygienickým a pracovním návykům jistě zařadíme také vhodnou dobu na kreslení, malování či grafomotoriku. Tyto činnosti se zařazují do řízených činností v ranních hodinách, kdy je dítě odpočaté a soustředěné.

5.1.1 Správné sezení

Správné sezení je důležité nejen ke psaní, správným sezením chráníme především své zdraví. Vyhýbáme se tak nejen bolesti zad, ale i onemocnění zad, páteře i vadám zraku. Mikulenková (2004) zdůrazňuje, že má dítě sedět na celém sedadle, stabilně a pohodlně.

Většina autorů uvádí, že by dítě mělo sedět na celém sedadle a mírně se opírat. Šimková (2012) ale doporučuje, aby dítě sedělo na 2/3 sedadla z toho důvodu, že má za sebou prostor pro opření zad, a také prostor pro psaní a kreslení bez opření o přední stranu stolku. Nohy by měly být volně před sebou ohnuty v kolenou a chodidla celou plochou na zemi. V některých publikacích se uvádí předsouvat pravou nohu mírně dopředu, což vede k odlehčení pravé ruky. „*Tato poloha zajišťuje stabilitu na rozdíl od poloh, kdy dítě sedí pouze na přední polovině sedadla nebo jen na jeho přední hraně, má nohy křížem nebo každou v jiné poloze.*“ (Mlčáková, 2009, str. 54). Trup by měl být mírně nakloněný dopředu, ale neměl by se dotýkat stolku. Obě ramena jsou stejně vysoko, lokty mírně od trupu a mimo stolek. „*Hlava je při psaní rovně v prodloužení osy páteře, lehce skloněna nad papírem.*“ (Mikulenková, a další, 2004 str. 50). Uvádí se, že oči by měly být vzdáleny od papíru 25 – 30 cm.

5.1.2 Osvětlení při psaní

Osvětlení je velmi důležitou podmínkou pro správné hygienické prostředí. „*Světlo by mělo dopadat zleva u praváků, zprava u leváků.*“ (Mlčáková, 2009, str. 58). Nejvhodnější je samozřejmě denní světlo. Stolky jsou v mateřských školách nejčastěji do tvaru obdélníku či šestiúhelníku. Některé děti tak sedí zády k oknu a není tak dodržena zásada správného osvětlení. Také některé děti musí natáčet krční páteř stranou, aby viděly na učitelku, případně na pomůcky či magnetickou tabuli.

5.1.3 Sklon papíru

Kozlová (2002) uvádí, že naklonění papíru má velký vliv na správný či nesprávný sklon gramofotorických cviků, ve škole později na sklon písma. Podle Kozlové (2002) by měli mít praváci nakloněný papír pravým horním rohem vzhůru. U leváků se lze setkat s nakloněním levého horního rohu vzhůru nebo je vhodná pozice bez naklonění. Šimková (2012) upozorňuje, že je nutné sledovat, jaká pozice papíru dítěti lépe vyhovuje. Někteří učitelé dělají dětem značku přímo na stolek, a tak si dítě návyk správného natočení papíru rychle zautomatizuje.

5.1.4 Správné držení tužky (pastelky)

Pro nácvik správného držení tužky je důležité, aby děti uměly jednotlivé prsty pojmenovat. Tužka či pastelka se drží třemi prsty: palcem, ukazováčkem a prostředníčkem. „*Prsteníček a malíček se pohybuje vždy pod řádkou a jsou mírně ohnuty dovnitř dlaně.*“ (Šimková, 2012, str. 22). První tři prsty mají při psaní každou svou funkci, ale vzájemně se doplňují. Palec volně podpírá psací náčiní z boku a je mírně pokrčen. Tento správný úchop držení psacího náčiní nazýváme špetkový úchop. Tento úchop mohou děti cvičit např. pomyslným solením chleba nebo sypáním zrníček ptáčkům. Pokud by dítě mělo napnutý palec, drželo by pero křečovitě. Ukazováček je psací prst, který musí s tužkou či perem tvořit celek. Sledujeme, aby děti nepromačkávaly ukazováček mezi 1. a 2. článkem prstu. „*To bývá příznakem nadměrného tlaku na psací náčiní.*“ (Šimková, 2012, str. 22). První článek prostředního prstu podpírá pero z pravé strany zdola (Mlčáková, 2009). Dítě tužku drží lehce, 2-3 cm nad špičkou hrotu. Lehkost držení můžeme vyzkoušet tak, že tužku lze dítěti lehce vytáhnout směrem vzhůru. Děti se mohou naučit i krátkou větu, kterou si vždy před psaním zopakují: „*Tužku držím lehce, i když se mi třeba nechce.*“ (Šimková, 2012, str. 22).

Podle Šimkové (2012) je nesprávné držení jakýkoli úchop, který se liší od špetkového různým položením prstů na psací nástroj. Nesprávné držení můžeme nalézt i u špetkového úchopu, kde dítě drží náčiní příliš nízko nebo příliš vysoko. I křečovitě držení tužky považujeme za nesprávné (Doležalová, 1996). Často se také vyskytuje drápovitě držení tužky (horní úchop), „*kdy je zápěstí ruky ohnuto jako dráp shora nad řádkem, místo aby bylo pod ním.*“ (Machová, a další, 2015, str. 52). Ruku dítěti lehce

opírají o dva články malíku (Machová, a další, 2015). Doležalová (1996) uvádí další chybná držení psacího náčiní pro leváky i praváky: úchop pěstičkový, hrstičkový, vařečkový, smyčcový a jejich různé varianty, např. špetkový úchop s palcem přes psací náčiní. Také na internetových stránkách⁸ nalezneme fotografie nesprávných úchopů psacího náčiní, které jsou doplněné o srozumitelný popis. Nesprávná držení psacího náčiní mohou vést při delším psaní k bolestem ruky.

Situaci dětí píšících levou rukou se zabývalo a zabývá mnoho odborníků např. Miloš Sovák (1958), Ivo Vodička (2008) a další. Psací náčiní leváci drží obdobně, ale zrcadlově jako praváci. Této problematice se budeme věnovat v samostatné kapitole.

5.1.5 Směr psacího náčiní

„Konec tužky směřuje šikmo mezi loket a rameno nebo těsně vedle něho“ (Šimková, 2012, str. 23). Mlčáková (2009) doporučuje pro správné držení tužky tzv. trojhranný program, Šimková (2012) uvádí jako cenného pomocníka papírový kornout. Kompenzační pomůcky pro správné držení pera nám upřesní následující kapitola.

5.2 Psací náčiní a pomůcky

Křišťanová (1995) považuje za optimální psací náčiní takové, které vyhovuje především dítěti, jeho individuálním požadavkům. *„Psací nástroj by měl vytvořit zřetelnou stopu bez velkého přitlaku.“* (Mlčáková, 2009, str. 63). Wildová a Staudková (2002) doporučují pro nácvik uvolňovacích cviků měkké pastelky či jiný měkký barevný materiál. Křišťanová (1995) doporučuje k psaní levákům mikrotužku, protože se s ní snadno manipuluje, má tenký hrot a nemusí se ořezávat.

Existuje mnoho pomůcek na psaní, které pomáhají například k nácviku správného držení směru pera nebo správného uchopení psacího náčiní.

Dobrym pomocnikem pro správný směr držení psacího náčiní je papírový kornout. Snadno jej pro leváky i praváky vyrobíme: tužku zabalíme do papíru (nejlépe hedvábného) formátu A4 (Šimková, 2012). *„Pokud tužka v papíru předčasně „zmizí“, je nutno ji vysunout, v balení pokračovat a proužkem lepicí pásky zajistíme kornout*

⁸ Nesprávné úchopy. Grafomotorika [online]. 2012 [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <http://www.grafomotorika.eu/nespravne-uchopy/>

před rozvíjením.“ (Šimková, 2012, str. 29). Šimková (2012) také uvádí, že pokud tužka směřuje do prostoru mezi loket a rameno, je držení správné. Křišťanová (1995) uvádí, že se kornout lehce dotýká ramene, a tím dítě kontroluje samo polohu tužky nebo pastelky.

Další pomůcka ke správnému uchopení tužky je tzv. trojhranný program. Jedná se o trojhranné psací potřeby, ale i nástavce, které jsou vyrobené z pryžce, plastu či dřeva a na tužku či pero je volně nasadíme (Šimková, 2012). Tuto násadku lze vyrobit i z moduritu, který obalíme na verzatilkou. *„Dítě si do hmoty vtiskne navlhčené prsty tak, aby sklon psacího náčiní odpovídal správnému držení. Násadku dáme 2-3 minuty vařit a po ztvrdnutí ji lze přetřít lakem.“* (Křišťanová, 1995 str. 30). Tyto násadky doporučuje i Tymichová (1994). Dítě tyto pomůcky využívá na potřebnou dobu. Pokud již má zautomatizované správné držení psacího náčiní, není potřeba tyto pomůcky dále používat.

6 Leváci

Křišťanová (1995) charakterizuje leváctví jako přirozený jev s funkční převahou levé ruky. Podle Šimkové (2012) je leváctví vývojově stejně hodnotné jako praváctví a jen se zřetelem k pravorukému prostředí, v němž žijeme, vyžaduje jisté ohledy.

Je důležité včas diagnostikovat laterality, protože pravák i levák vyžadují speciální přípravu na psaní. „*Vývoj pravorukosti a levorukosti není přímočarý.*“ (Šimková, 2012 str. 9). Dítě v mateřské škole střídá pro činnosti obě ruce. Začíná jednu obratnější ruku upřednostňovat až kolem 4. roku. „*Přednostní užívání obratnější ruky není ani v tomto období definitivní.*“ (Šimková, 2012 str. 9). Vývoj pokračuje a stabilizuje se až na počátku školního věku.

6.1 Leváci a společnost

Leváctví není jevem novodobým. Jeho existence je doložena od nejstarších dob. Přesto podle Vodičky (2008) byli a jsou dodnes leváci označováni za „ty druhé a nečisté“. Často se v naší společnosti setkáme, že se o nešikoví říká, že je na práci levý nebo že má obě ruce levé. „*Lenochovi jdou obě ruce nalevo. Když se nám něco nedaří, vstávali jsme toho dne jistě levou nohou.*“ (Drnková, a další, 1983, str. 9). Vodička (2008) uvádí, že v západní kultuře k zmírnění pohledu na leváky došlo v průběhu 19. století. Leváci byli díky osvětě psychologů a pedagogů nejprve ze strany většiny tolerováni a pak postupně přijímáni s pochopením. Přeučování leváků na pravou ruku, spojené s negativními dopady, jako je koktání, zadržávání, ztráta zájmu i práci ve škole, a dalšími poruchami, se u nás děje už jen ojediněle.

Počet leváků je v dnešní společnosti poměrně ustálen (Vodička, 2008). Mnoho leváků připouští, že některé věci vidí skutečně z jiné strany a někdy praváky překvapí. Mnoho lidí si spojí leváka v první řadě s psaním. Nepřemýšlí už nad tím, že leváci mají problémy v každodenním životě ať už jako řidiči nebo s držení přístroje, nůžkami, šroubováním uzávěru, otvíráním konzerv, hrou na hudební nástroje, vkládáním platebních karet do bankomatu nebo sportem atd. (Healey, 2002)

Levák si svou odlišnost uvědomuje málokdy, vědomě ji prožívá, když musí činnost řešit jinak. Něco umí levák lépe, něco zase pravák. Důležité je, aby se leváci v činnosti, kterou vykonávají, cítili dobře a pohodlně.

6.2 Lateralita

Slovem lateralita označujeme odlišnost, nesouměrnost, rozdílnou aktivitu jednoho z párových orgánů horních a dolních končetin, očí, uší (Křišťanová, 1995). „Existuje důkaz, že prostředí v matčině děloze může ovlivnit lateralizaci.“ (Healey, 2002, str. 40). Doktor Norman Geschwind popisuje svou teorii, ve které dokazuje, že nadbytek testosteronu v děloze matky, může hrát roli v rozvoje mozku dítěte a ve vývoji laterality (Healey, 2002).

„Lateralitou rozumíme vztah pravé a levé strany k organismu nebo odlišnost pravého a levého z párových orgánů člověka. Tato odlišnost spočívá v určitém druhu funkční nesouměrnosti.“ (Šimková, 2012 str. 8). Projevuje se rozdílnou aktivitou, výkonností nebo specializací jednoho z párových orgánů (ruce, nohy) ve srovnání s druhým. Laicky řečeno – jeden párový orgán je vždy šikovnější. Přirozeným projevem laterality je praváctví nebo leváctví. Praváctví či leváctví ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte, a proto je nezbytně nutné lateralitu včas rozpoznat.

Je vědecky dokázáno, že přecvičování levorukých dětí vede ke stresovým situacím dítěte, výkyvům pozornosti a zvýšené agresivitě. Šimková (2012) uvádí, že přecvičování leváků je často doprovázeno motorickým neklidem, výkyvy v pozornosti, zvýšenou agresivitou, tiky, koktavostí a dalšími příznaky.

Důležité je vědět, kterou rukou bude dítě později ve škole psát. Mnoho dětí nemá lateralitu plně vyhraněnou, a proto využíváme testy laterality. K diagnostice slouží několik jednoduchých zkoušek. Šimková (2012) upozorňuje, že při zkouškách laterality je nutné, aby dítě i předměty byly v takovém postavení, aby obě ruce měly stejnou příležitost. Zkoušky rozdělujeme do tří okruhů. Při prvních úkolech zjišťujeme přednostní užívání jedné ruky. Jedná se o činnosti jako: vlož korálky do lahvičky, klíč do zámku nebo hod míčkem na cíl. Druhá skupina úkolů vyžaduje výkon obou rukou, kdy jedna z nich má vedoucí úlohu, druhá pomocnou. Patří sem například navlékání korálků, stavění kostek či zapínání zipu. Poslední skupina činností zjišťuje rozdíl ve výkonu obou rukou. Děti mohou rozdávat obrázkové karty na čas nebo tečkovat na papír jednou a pak druhou rukou. Pozorujeme, která ruka je výkonnější.

„Výsledky jednotlivých úkonů zachycujeme do záznamového listu.“ (Křišťanová, 1995 str. 18). Kvocient pravorukosti pak vypočítáme dle jednoduchého vzorce, který uvádí například Šimková (2012), Křišťanová (1995) nebo Matějček (1972) a další.

Podle výsledků rozhodujeme o použití pravé či levé ruky. V případě nerozhodnosti lze využít služeb Pedagogicko-psychologické poradny.

6.3 Předškolní příprava leváků na psaní

U dětí s vyhraněnou lateralitou je samozřejmě jednodušší poznat, zda dítě bude levák či pravák. U dětí stranově ještě nevyhraněných postupujeme individuálně a necháme jim větší prostor pro rozhodování (Vodička, 2008). „*V současnosti je obecně známo, že tlak na rychlé utvrzení stranové orientace vyvolává problémy*“ (Vodička, 2008 str. 72), jako například koktání, tiky atd. „*Učitelky mateřských škol jsou pro děti a jejich rodiče často prvními osobami, které jim mohou kvalifikovaně vše vysvětlit a poradit.*“ (Vodička, 2008 str. 72).

Podle Křišťanové (1995) by měla učitelka mateřské školy seznámit rodiče s negativními důsledky přecvičovaných leváků, ale i se správným způsobem držení tužky a průpravnými cviky pro zvládnutí žádaného směru při pozdějším psaním. „*To znamená, že přirozený směr leváků zprava doleva je nahrazen směrem opačným zleva doprava – tedy směrem přirozeným pro praváka. Tomuto směru se levák musí naučit.*“ (Křišťanová, 1995 str. 26). Vodička (2008) tvrdí, že levák má sklony k napodobování praváků při práci. Je proto velice důležité, aby mu učitel „*ukázal jiný postup práce v orientaci zprava doleva, aby si žák do kresleného viděl a aby jeho ruka vedla čáry jistějším pohybem od středu těla ven.*“ (Vodička, 2008 str. 73). Stejně tak důležité je naučit dítě rozmístit pomůcky na stolku např. pastelky u levé ruky.

Rodiče, ale i učitelky vytváří u dětí předškolního věku základní nácvik spojený se správným sezením, správným úchopem kreslicího náčiní. „*Metodiky psaní pro leváky byly odvozovány analogií z metodik pro děti píšící pravou rukou.*“ (Mlčáková, 2009 str. 60). S tím jsou spojené důležité pomůcky pro leváky. Například nůžky, pastelky, tužky a další pomůcky, které koupíme v běžném papírnictví. Potom se zařazují činnosti, při kterých snadno nemůžeme rozhodnout, co je přisouzeno kreslení a co budoucímu psaní (Vodička, 2008). Vodička (2008) uvádí, že to jsou činnosti, při nichž se děti učí vést linky na vodorovné či svislé ploše v písku, na tabuli nebo na papíru. Dále to jsou čáranice plné křivek, rovných čar, kruhů vlnovek a spirál. Tyto aktivity vytváří základ pro pozdější grafomotorické činnosti.

Jako pro praváky jsou i pro leváky důležité kresebné cviky. Stejně postupujeme od nejjednodušších po nejsložitější cviky, od kulatých, po těžší rovné, až po tvary

s ostrým obratem (Šplíchal, 2016). Velmi často se setkáváme s chybami, které rodiče dělají při domácích přípravách. „*Nejčastější chyba je ta, že nutí dítě tvary obtahovat co nejpřesněji. Nevadí, když dítě přetáhne, důležité je, aby se ruka pohybovala po papíře volně a uvolněně a správné bylo také držení psací pomůcky.*“ (Šplíchal, 2016, str. 5). Také je důležité levákům důrazně připomínat a vysvětlovat směr tahu zleva doprava. Tento směr bude později dětem přirozený při psaní.

U nás se metodikou psaní u leváků zabýval Miloš Sovák (1985). Ten tvrdí, že má levák při psaní zaujmout polohu odpovídající zrcadlovému obrazu polohy píšícího praváka.

6.3.1 Držení tužky u leváků

Levák drží tužku či pero stejným způsobem jako pravák, ale zrcadlově. „Drží ji třemi prsty: první článek prostředního prstu ji podpírá zdola, palec přidržuje z jedné strany a ukazováček je na tužce volně položen shora.“ (Šimková, 2012 str. 22). Je dobré i pro leváky pořídit trojhrannou násadku na tužku, která je vhodná k nácvičku špetkového úchopu. Jako u praváka dbáme na to, aby nebyl palec příliš napnutý, aby dítě nepromačkávalo ukazováček mezi 1. a 2. článkem prstu. Dítě drží tužku lehce, 2 – 3cm nad špičkou hrotu. Konec tužky směřuje šikmo mezi loket a rameno.

Úprava pronace v průběhu psaní na řádku má u leváků opačný charakter než u praváků. „*Zatímco u praváků se úhel přiklonění dlaně k papíru postupně zmenšuje, u leváků se naopak postupně zvětšuje.*“ (Mlčáková, 2009 str. 60). Sovák (1985) proto doporučuje větší stočení levé ruky hřbetem nahoru než u praváků. Dítě tak vidí celý text napsaný na řádku a později ve škole při psaní si text nerozmazává.

„*Leváci píšou dvěma základními způsoby, a to dolním způsobem a horním způsobem psaní – drápáním.*“ (Vodička, 2008 str. 32). Při dolním způsobu psaní levák tlačí pero před sebou a zakrývá si rukou psaný text. „*Levák s dolním způsobem psaní musí překonávat velkou překážku – pohyb jeho ruky v prodloužení opisuje část kruhu v naprosto opačném směru, než vyžadují nájezdy a sklon písma.*“ (Vodička, 2008, str. 34). Horní způsob psaní neboli drápovitě držení psacího nástroje je nejobtížnějším a zároveň nejhorším způsobem levákového psaní. Vodička (2008) tvrdí, že ale docílí stejného či velmi podobného směru psaní jako pravák, a tím využije větší část výhod psaní praváků. A to je hlavní důvod, proč většina leváků, kteří nejsou důsledně vedeni

současnou školní metodikou, volí raději psaní tahem jako praváci. „*Čím více je levák schopen v tahu napodobit praváka, tím je pro něj psaní lehčí, koordinovanější, méně unavuje ruku a navíc udrží obvyklý sklon i tvar písma.*“ (Vodička, 2008 str. 32).

6.3.2 Sklon písma a poloha papíru

Většina pedagogů je tolerantní k individuálním zvláštnostem dítěte a tak připustí levákům mírný sklon doleva. „*V některých zemích se u leváků dává přednost písmu stojatému. Takový způsob psaní může být pro některého leváka snazší.*“ (Mlčáková, 2009, str. 60). Pro leváky se doporučuje výrazná tolerance v otázce sklonu písma.

Tzv. „drápající“ levák má při horním způsobu psaní papír před sebou stejně jako pravák, tj. levým horním rohem směrem dolů. „*Tento směr otočení papíru mu umožňuje dodržet předepsaný sklon písma.*“ (Vodička, 2008). Pro leváky píšící dolním a stojacím způsobem zůstává sešit buď rovnoběžný s okrajem stolu, nebo se mírně odchyluje levým horním rohem vzhůru.

6.3.3 Sezení a uspořádání pracoviště

Levoruké dítě by mělo sedět stejným způsobem jako pravák. Dítě sedí na 2/3 židle, nohy u sebe pokrčené tak, aby se celou plochou chodidla dotýkala podlahy. Jako u praváků se doporučuje předsunutí pravé nohy, doporučuje se také levákům přesunout levou nohu mírně dopředu. Odlehčuje se tím zatížení levé ruky. Trup by měl mít mírně v předklonu, hlavu v prodloužení osy páteře asi 25 - 30 cm od papíru. „*Ramena jsou stejně vysoko, obě předloktí souměrně na desce stolku, lokty jsou mírně od trupu a mimo lavici.*“ (Šimková, 2012).

Vodička (2008) uvádí, že by měl levák sedět v levé straně v lavici, aby jeho ruka nenarážela do sousedovy ruky. „*Při kreslení a různých ručních pracích je rozmístění materiálů, pomůcek a nářadí ve srovnání s praváky stranově obráceno v souladu s tím, že levák vykonává snadněji pohyby ve směru zprava doleva.*“ (Vodička, 2008 str. 48).

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

7 Charakteristika vyšetřovaného souboru a podmínky výzkumu

Výzkumná část diplomové práce se zabývá připraveností dětí předškolních tříd na psaní v 1. ročníku základní školy. Výzkum byl zaměřen na děti předškolního věku mateřských škol. U těchto dětí jsem pozorovala správné sezení, správné držení psacího náčiní, správnou polohu ruky, směr psacího náčiní i sklon papíru. Dále bylo zjišťováno, zda se umí děti podepsat a umí napsat správně velká tiskací písmena. Oslovila jsem čtyři mateřské školy, ve kterých jsem pozorovala i děti, které měly odklad školní docházky.

Celkem jsem oslovila tyto mateřské školy:

- Základní škola a Mateřská škola, Lipová 158, 391 37 Chotoviny
- Základní škola a Mateřská škola Borotín 146, 391 35 Borotín
- Mateřská škola Tábor, Sokolovská 2417, 390 03 Tábor
- Mateřská škola Čelkovice, Nábřeží 206, 390 01 Tábor – Čelkovice

První výzkum jsem prováděla v MŠ Chotoviny, kterou jsem sama navštěvovala jako dítě a dříve několik let pracovala jako učitelka. Výzkum jsem dokonce prováděla u dětí, které jsem měla v předchozích letech ve třídě. Bylo velmi příjemné se do této mateřské školy vrátit a pozorovat, jak se některé děti změnily, vyrostly nebo se zlepšily v oblastech jako je řeč, myšlení, nebo právě grafomotorické činnosti. Pracovala jsem s homogenní skupinou, v Chotovinách jsou čtyři třídy rozdělené dle věku dětí. Výzkumného šetření se zúčastnilo 26 dětí.

Další výzkumné šetření jsem prováděla v MŠ Borotín, která je mi též velmi blízká. V této mateřské škole jsou dvě třídy heterogenní, čili věkově smíšené. Proto jsem se domluvila s vedoucí učitelkou, aby mi poskytla děti předškolního věku z obou tříd. Jejich počet činil 21 dětí.

Mateřská škola Tábor Sokolovská má šest heterogenních tříd. Výzkum jsem prováděla u předškoláků ze dvou tříd. Tato skupina dětí mě velmi mile překvapila svou vyspělostí, aktivitou a kázní, kterou jsem v ostatních mateřských školách postrádala. Výzkumné šetření mi bylo umožněno provádět u 22 dětí.

Jako čtvrtou mateřskou školu jsem si vybrala MŠ Tábor Čelkovice. Tato škola je odloučeným pracovištěm Základní a Mateřské školy Tábor, Mikuláše z Husi. Je zde

pouze jedna třída, která je věkově smíšená. Tento školní rok mají jen 7 dětí předškolního věku. Přesto byla návštěva této mateřské školy pro mě velkým přínosem především v pozorování skvělých vztahů mezi mladšími a staršími dětmi.

Pro svůj výzkum jsem použila metodu pozorování. Děti jsem pozorovala při vyplňování pracovního listu (přílohy 5), který jsem pro ně měla připraven. Nechtěla jsem dětem pouze rozdat pracovní listy, proto jsem zpočátku děti motivovala příběhem o čertíkovi Rudlovi (příloha 4).

Výzkum probíhal v měsíci únoru a březnu v roce 2017 v předškolních třídách. Výzkum proběhl celkem u 76 dětí, z toho bylo 34 dívek a 40 chlapců.

Výzkum vždy probíhal po domluvě s vedoucí učitelkou či vedením školy dopoledne během řízené činnosti. Vždy byly při výzkumu přítomny učitelky dané třídy, které nezasahovaly do práce dětí. Při výzkumu jsem měla připraveny tyto pomůcky: plyšového čerta Rudlu, pracovní listy, arch pro zápis poznatků z pozorování (příloha 5) a fotoaparát. Dále jsme využívali tužky a pastelky, které byly k dispozici v mateřských školách. Příběhem o Rudlovi, jsem s dětmi navázala přátelský kontakt, děti se zbavily ostychu a navodili jsme tak příjemnou atmosféru ve třídě.

Ve všech třídách probíhal výzkum podobně:

- Představila jsem se a zeptala se dětí na jejich jména. Mluvit mohl pouze ten, kterému jsem dala pastelku. Pastelku si děti mezi sebou předávaly a tak nedošlo k překřikování mezi dětmi.
- Ptala jsem se dětí, zda mají nějakou oblíbenou plyšovou hračku. Opět jsme uplatnili metodu s pastelkou.
- Představila jsem dětem plyšového čerta Rudlu. Děti jsem se ptala, jak poznají čerta, co je pro něj typické (odpovědi byly: ocas, jazyk, kopyto atd.).
- Vyprávěla jsem dětem příběh o Rudlovi, kterému je v zimním počasí v pekle zima na ruce. Děti s ochotou souhlasily, že čertovi ozdobí a vybarví pracovní listy s rukavicemi.
- Dětem jsem rozdala pracovní listy a seznámila je s postupem práce. V první řadě se děti podepisovaly, aby čert poznal, od koho má rukavici. Dětem, které se neuměly podepsat, jsem podepisovala list společně s paní učitelkou. Nejprve děti dokreslovaly grafomotorické cviky tužkou, později pracovní list vybarvovaly.

- Každé dítě jsem pozorovala a jeho práci zaznamenávala do předem připraveného archu. Též jsem některé správné i nesprávné návyky dětí vyfotografovala.
- Po dokončení práce jsem určila dvě děti, které pracovní listy vybraly. Za splnění čertova přání si děti mohly plyšového Rudlu pohladit a také mohly zmáčknout čertovi ruku, čímž čert mluvil (příloha 6).
- V závěru jsem si od pedagogů zjistila, jaké používají pomůcky k rozvoji grafomotoriky, pomůcky pro leváky, zda učí děti tiskací písmena a jestli děti předškolního věku dostávají domácí úkoly. Také jsem zjistila, zda mají ve třídě správné osvětlení a vhodně nastavenou výšku židlí a stolů. Dále mě zajímalo, v jakých oblastech jsou děti připravovány na vstup do 1. třídy.

8 Interpretace výsledků výzkumu

Výzkum byl prováděn ve čtyřech mateřských školách Jihočeského kraje, výzkumného šetření se zúčastnilo 76 dětí předškolního věku. U těchto dětí jsem pozorovala jejich laterální, zda se umí podepsat a umí napsat správně velká tiskací písmena, jak sedí při činnosti, drží psací náčiní, má správnou polohu ruky, směr psacího náčiní i sklon papíru.

V mateřských školách jsem také pozorovala osvětlení ve třídách, výši stolů a židlí, vhodné i nevhodné pomůcky, a to i pro leváky. Zajímalo mě, zda paní učitelky učí děti básničky, které pomáhají k osvojení hygienických a pracovních návyků, pomáhají rozvíjet pohyby rukou a prstů. Dále jsem zjišťovala, zda se děti v mateřských školách učí psát velká tiskací písmena, zda dostávají domácí úkoly a v jakých oblastech připravují paní učitelky děti na školu.

Ve všech mateřských školách nebyla dodržena zásada osvětlení. Ve třech mateřských školách měli stolky do šestiúhelníkového tvaru, v jedné mateřské škole byly stolky do tvaru obdélníku. Některé děti proto seděly zády k oknu (ke světlu). Tudíž u některých dětí nebyla dodržena zásada, že by mělo světlo dopadat zleva.

Naopak ve všech mateřských školách mají přizpůsobenou výši stolků a židlí výšce dětí. Ve všech mateřských školách měli nastavitelné stolky a židle též přizpůsobené pro výšku dětí. Také se ve všech třídách shodovalo sezení menších dětí u nižšího stolku a větších dětí u vyššího stolku.

Všechny mateřské školy používají pro kreslení pastelky, voskovky trojúhelníkového programu. Ve dvou mateřských školách bych doporučila pastelky již vyměnit, protože byly moc krátké. Nejvíce pomůcek pro rozvoj jemné motoriky měla MŠ Borotín. Lze je využít pro jednu ruku i pro obě ruce současně (příloha 12b). Jednalo se např. o tabulku s tužkou a s magnetickou kuličkou (příloha 12a), dřevěné destičky s vyrytými tvary a tužkou na provázku, didaktickou hru, kde se kulička musí dostat do okénka pomocí provázků a dřívka (příloha 12b) nebo velmi oblíbenou dřevěnou krabičku se zavíracími dvířky (příloha 12c). Oblíbená byla housenka (příloha 12d), přendávání kuliček (příloha 12d) a motýl (příloha 12e). V MŠ Chotoviny si děti oblíbily didaktickou hru Červíci, která rozvíjí nejen jemnou motoriku, ale i barvy (příloha 12a), kinetický písek (příloha 12c). Také v této mateřské škole mají několik dřevěných destiček s tužkou na provázku na obkreslování tvarů. Také jsem zde našla nevhodnou psací pomůcku, a to voskovku v trojúhelníkovém tvaru, při které má dítě ruku v nepřírozené a křečovité poloze

(příloha 11). V MŠ Čelkovice využívají k rozvoji jemné motoriky např. přendávání fazolí a čočky, a to buď rukama, nebo různými nádobami (příloha 12d). Mezi dětmi je také oblíbená Pískovnička, do které děti kreslí prsty, štětci či zanechávají v písku stopy po různých předmětech (příloha 12f). V MŠ Tábor Sokolovská mají podobné pomůcky jako v ostatních školách např. tabulky s tužkou a magnetickou kuličkou, kinetický písek nebo destičky s vyrytými tvary a tužkou na provázku. Ve všech třídách mají nůžky pro leváky, které mají buď oddělené od nůžek pro praváky či na nich mají značku, kterou děti znají.

Velkým přínosem pro mě jsou básničky a říkanky pro osvojení hygienických a pracovních návyků a básničky pro rozvoj pohybů rukou a prstů, které pedagožky využívají v praxi. Často se v mateřských školách básničky opakovaly, některé básničky si učitelky upravily pro svou potřebu. Proto uvádím jen několik básniček.

Básničky pro správné sezení:

Pozor, milí předškoláci, připravte se na práci. Sešit mírně nakloníme, pak se rovně posadíme. Narovnáme záda, záda budou ráda. Levá, pravá, z rukou stříška, vejde se tam pampeliška. A co hlava, jak ji dáš? Hlavu pěkně narovnáš. Nohy opři do podlahy, ať máš krásně čisté tahy. A s lehkostí motýlí (písmenko, vlnku, čáru....) máme za chvíli.	Kdo chce dobře psát, pozor musí dát! Hlavu dáme nahoru, Nožky do pozoru! Jedna ruka papír drží, Druhá ruka psát vydrží. A co s hlavou, kam ji dáš? Hlavu pěkně narovnáš. Nohy opři do podlahy, ať máš krásně čisté tahy. A s lehkostí motýlí (písmenko, vlnku, čáru....) máme za chvíli. ⁹
--	--

⁹ Prvňáčci a psaní. Říkanka před psaním [online]. 2010 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/pepousuvweb/home/cesky-jazyk> (upraveno)

Básnička pro správný úchop:

Všechny moje prsty,
schovaly se v hrsti.
Spočítat je umím hned,
Jedna, dva, tři čtyři, pět.¹⁰
Vezmi palec, ukazovák,
zob, zob a máš zobák.
Do zobáčku tužku dej,
prostředníčkem podpírej!¹¹

Básničky na rozvoj pohybu rukou:

Peru, peru, (pohyb rukama nahoru a dolů)
máchám, máchám, (pohyb vlevo a vpravo)
kroutím, kroutím, (protipohyb zápěstí)
cákám, cákám. (vyklepeme ruce).¹²

Dešťové kapičky dostaly nožičky,
ťapity, ťapity, ťap.
Běžely po plechu,
dělaly neplechu,
ťapity, ťapity, ťapity, ťap.¹³

¹⁰ Všechny moje prsty [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.predsokolaci.cz/prsty/439> (upraveno)

¹¹ Správné držení tužky [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://felixov-1-a.webnode.cz/jak-spravne-psat/jak-spravne-psat/> (upraveno)

¹² Pohybové básničky: Před psaním [online]. 2013 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://napadydoskolky.blogspot.cz/2013/05/pohybove-basnicky.html>

¹³ Dešťové kapičky [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.predsokolaci.cz/destove-kapicky/441>

Každá ručka má prstíčky, (třepeme prsty)
sevřeme je do pěstičky (sevřeme je v pěst).
Bum bum na vrátka,
to je pěkná pohádka (bubnujeme do kolen).
Ručičky si spolu hrají,
hodně práce udělají, (motáme rukama)
bum bum na vrátka,
to je pěkná pohádka (bubnujeme do kolen).¹⁴

Típ, típ, típ, vrabec vrabce štíp. (prsty děláme zobáčky)
Poprali se na keříčku, (ruce se štípou)
vytrhli si po peříčku (ruce se štípou).
Od svítání hulákali (zdvížený ukazováček – hrozí)
a mě vyspat nenechali.(zdvížený ukazováček – hrozí).¹⁵

V MŠ Borotín, MŠ Tábor Čelkovice a MŠ Tábor Sokolovská paní učitelky neučí děti velká tiskací písmena. V MŠ Chotoviny se děti učily napsat pouze K, M, B, když si říkaly o tématu Tři králové. Některé děti samotné zajímalo, jak se píše např. T jako Toník, proto se děti učily nejčastěji velká tiskací písmena spontánně. Podpis se děti většinou učí doma s rodiči.

S domácími úkoly to mají mateřské školy podobně. V MŠ Borotín a MŠ Tábor Sokolovská dostávají děti domácí úkoly od 2. pololetí vždy na víkend. V MŠ Chotoviny dostávají děti úkoly nepravidelně cca 2x za měsíc. Děti předškolního věku z MŠ Tábor Čelkovice pravidelně navštěvují 1x měsíčně základní školu, kde spolu s paní učitelkou pracují a dostávají úkoly. Všechny paní učitelky se shodují na tom, že je dobré domácí úkoly dítěti předškolnímu věku dávat. Dítě se tak začíná učit být zodpovědné za své povinnosti. Často paní učitelky neříkají domácí úkol rodičům, aby si dítě vzpomnělo samo.

¹⁴ Části těla: Ručičky [online]. 2011 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.rikankyprodeti.cz/casti-tela/> (upraveno)

¹⁵ Vrabci [online]. 2008 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/vrabci/544>

Všechny mateřské školy připravují děti předškolního věku na školu ve stejných oblastech, které jim ukládá Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, školní vzdělávací program a třídní vzdělávací program. Zaměřují se především na rozvoj mluvené řeči, sluchovou paměť, hrubou a jemnou motoriku, zrakové a sluchové vnímání a matematické představy. Všechny tyto oblasti procvičují pomocí pracovních listů.

Mateřská škola Chotoviny pracuje i s portfoliem, které využívá během celého školního roku ke grafomotorice. Získala ho při školení na téma Rozvoj grafomotoriky a využívají též internetové stránky www.jak-spravne-psat.cz, se kterými se také seznámila na školení pro pedagogy. Portfolio obsahuje popis správných hygienických a pracovních návyků, seznam činností, které podporují jemnou motoriku a kapitolu věnující se diagnostice laterality. Velkou částí je portfolio tvořeno grafickými prvky, které jsou rozděleny do čtyř skupin od nejjednodušších po nejsložitější.

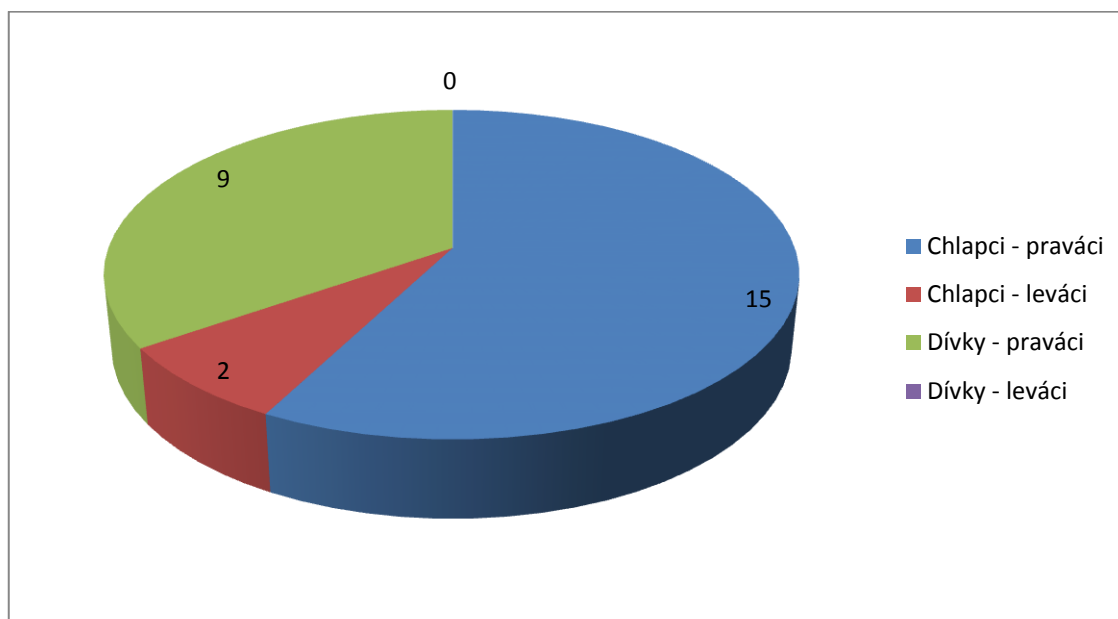
Následné grafy jsou zaměřené na stranovou vyhraněnost dětí, schopnost se podepsat a správnost psaní velkých tiskacích písmen, na správné sezení, úchop a polohu psacího náčiní a sklon papíru. Grafy vždy znázorňují výsledky dané mateřské školy, v závěru jsou zobrazeny informace všech mateřských škol dohromady.

8.1 Lateralita dětí předškolního věku

Následující grafy stanovují lateralitu dětí předškolního věku. V žádné mateřské škole jsem se nesešla s dítětem, které by bylo v tomto věku ještě nevyhraněné. Všechny děti používaly při kreslení jen jednu ruku, druhou využívaly k přidržení papíru.

Graf 1 uvádí lateralitu dětí v MŠ Chotoviny. Výzkumného šetření se zúčastnilo 26 dětí, z toho 9 dívek a 17 chlapců. Všechny dívky kreslily pravou rukou, 15 chlapců je praváků a 2 jsou leváci. Z tohoto grafu také na první pohled vidíme, že v MŠ Chotoviny je velká převaha chlapců a většina jsou praváci.

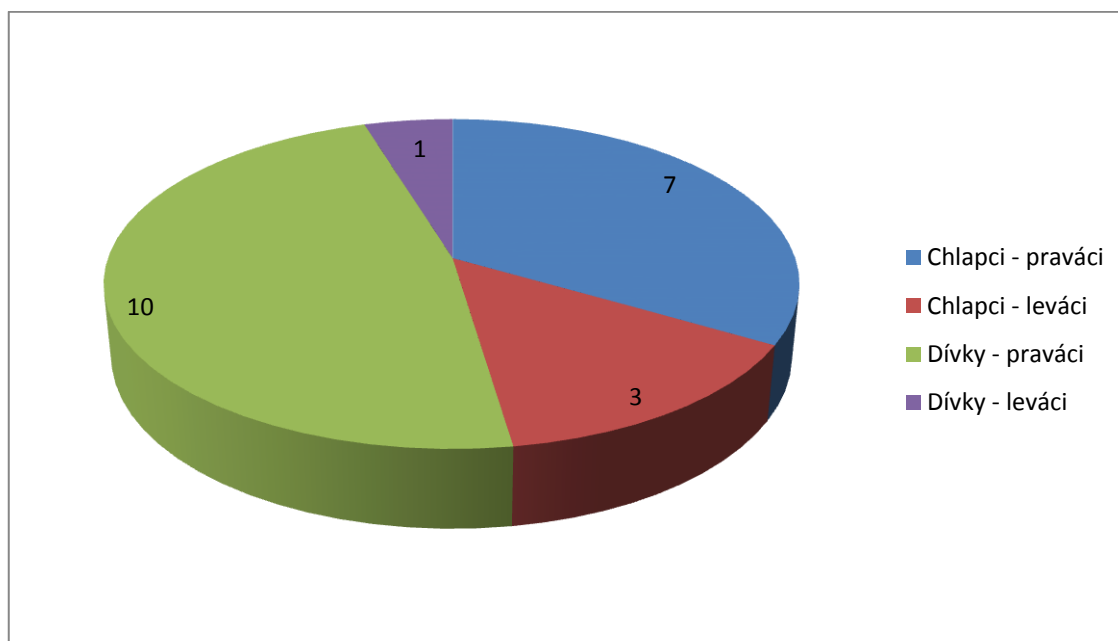
Graf 1: Lateralita dětí z MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2 stanovuje počet dětí v MŠ Borotín a jejich stranovou vyhraněnost. Šetření se zúčastnilo 21 dětí, z toho 10 dívek a 11 chlapců. 10 dívek bylo pravorukých, 1 dívka levoruká, 7 chlapců bylo pravorukých a 3 chlapci levorucí. V této mateřské škole je u dětí předškolního věku téměř vyrovnaný počet děvčat a chlapců.

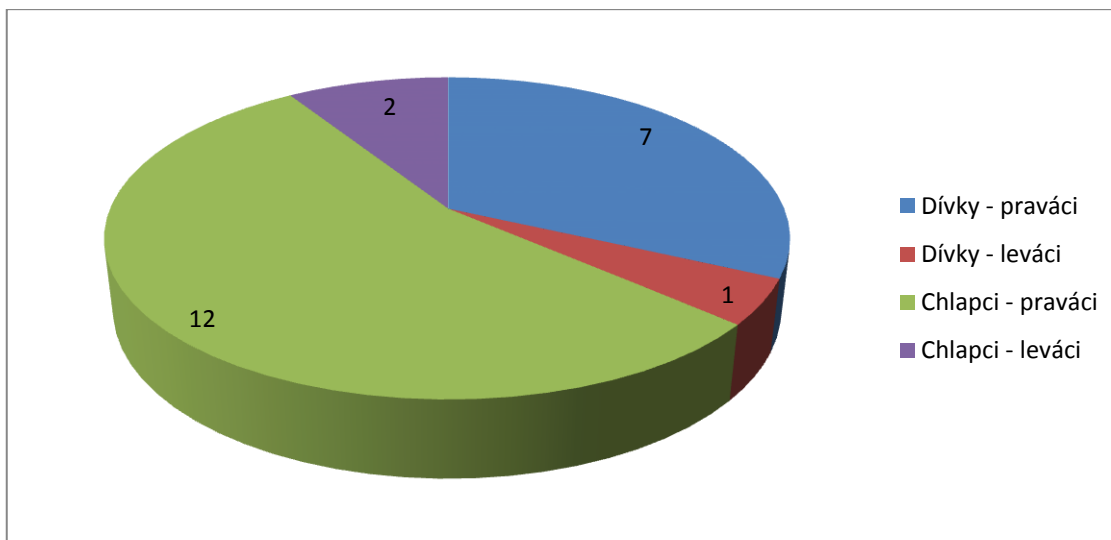
Graf 2: Lateralita dětí z MŠ Borotín

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3 nám stanovuje, že z MŠ Tábor Sokolovská se výzkumného šetření zúčastnilo 22 dětí, z toho 8 dívek a 14 chlapců. V grafu je uvedena jejich lateralita. V této mateřské škole bylo 7 dívek pravorukých, 1 dívka levoruká a 12 chlapců pravorukých a 2 chlapci levorucí. V MŠ Chotoviny převažuje počet chlapců.

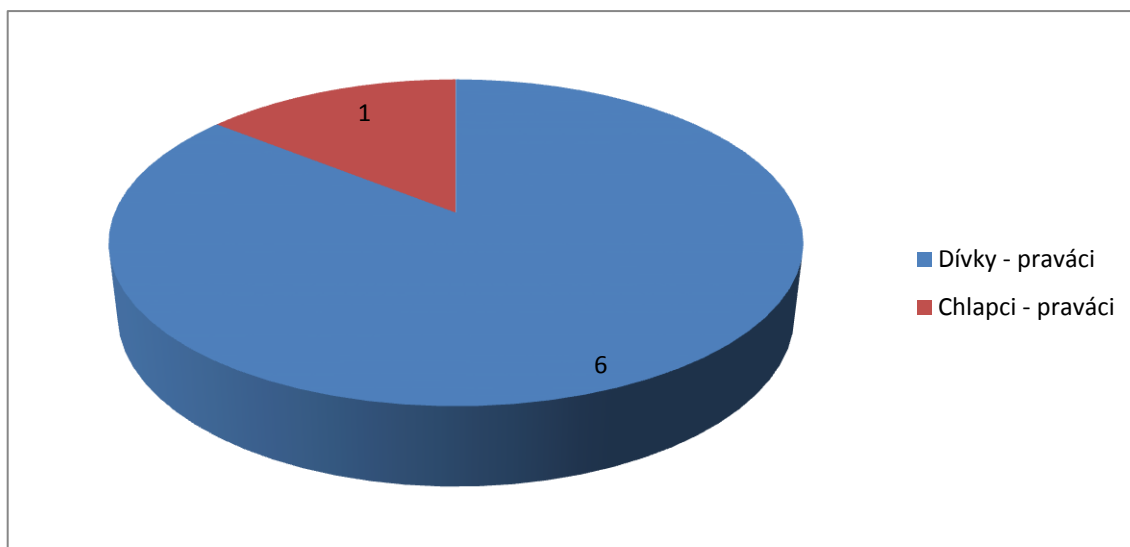
Graf 3: Lateralita dětí z MŠ Tábor Sokolovská

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 nám uvádí lateralitu dětí z MŠ Tábor Čelkovice. V této mateřské škole je pouze 7 dětí předškolního věku. Vidíme zde, že všechny děti jsou pravoruké, z toho 6 děvčat a 1 chlapec.

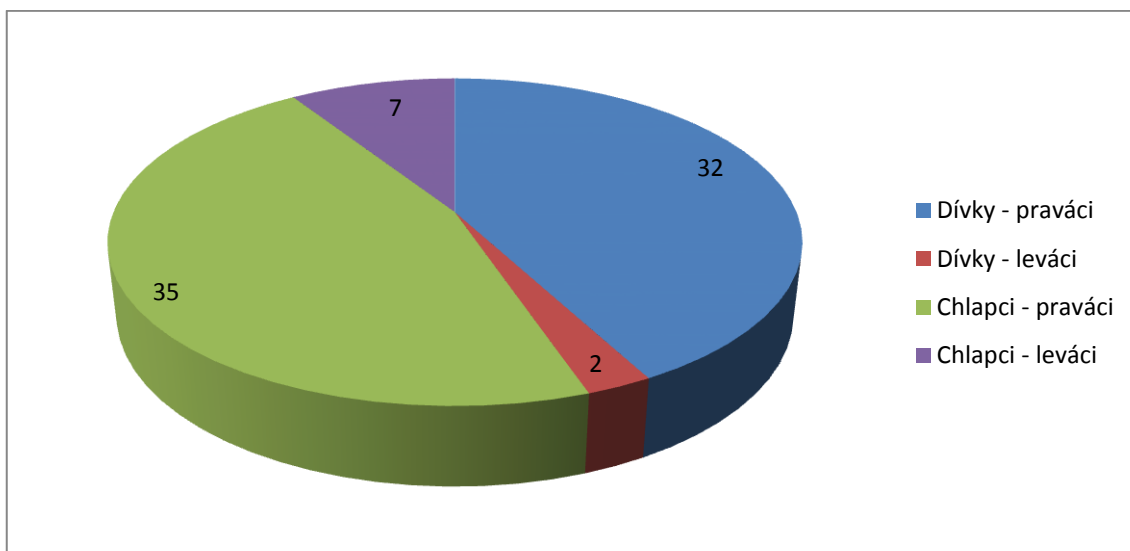
Graf 4: Lateralita dětí z MŠ Tábor Čelkovice

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 5 ukazuje počet leváků a praváků ze všech mateřských škol. Graf udává i pohlaví dětí. Z celkového počtu 34 dívek jsou pouze 2 dívky levoruké, 32 dívek je pravorukých. Levorukých chlapců je 7, pravorukých chlapců 35.

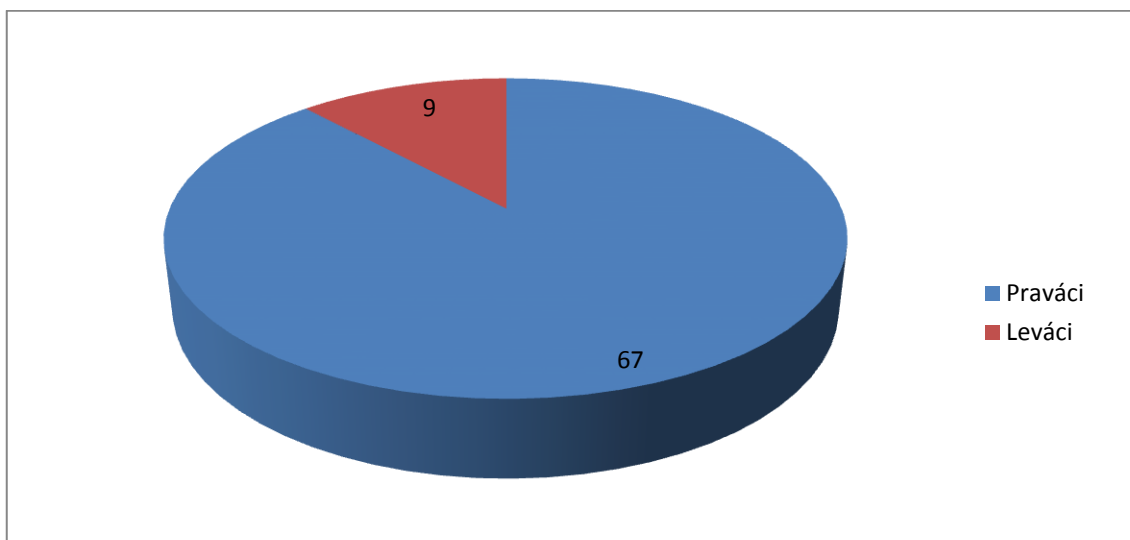
Graf 5: Počet leváků a praváků ze všech čtyř mateřských škol dle pohlaví

Zdroj: vlastní výzkum

Následující graf 6 ukazuje, že z celkového počtu 76 dětí je pouze 9 leváků, 67 praváků, což je 12 % leváků a 88 % praváků.

Graf 6: Počet leváků a praváků ze všech mateřských škol

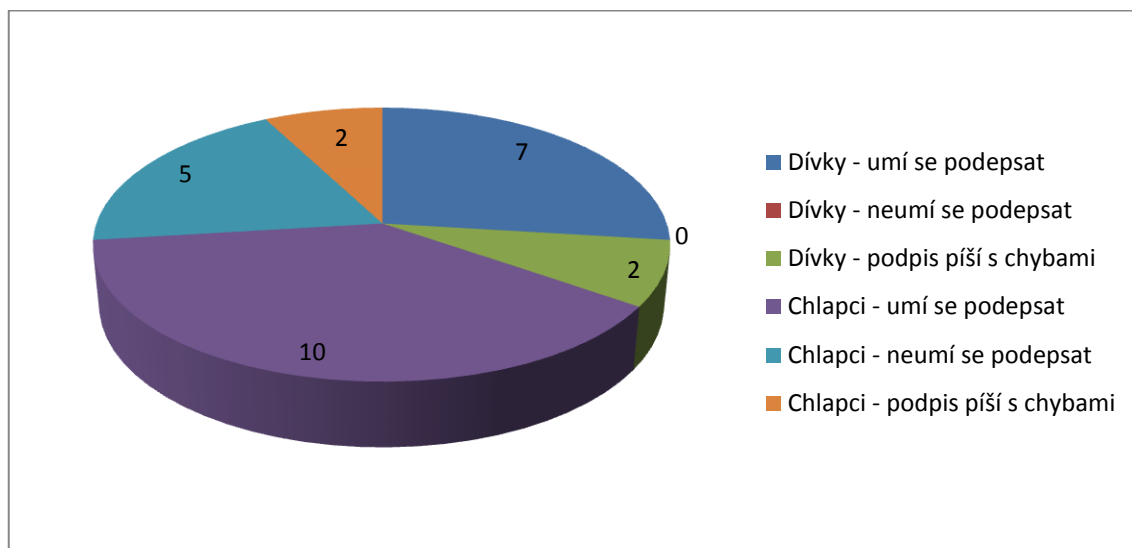
Zdroj: vlastní výzkum

8.2 Podpis velkými tiskacími písmeny

Další grafy uvádí, zda se dítě předškolního věku umí podepsat a zda umí správně napsat velká tiskací písmena. Za správný podpis jsem považovala správný počet písmen ve správném pořadí a také zdrobněliny jmen. Nesprávným podpisem byla zrcadlově psaná písmena, nesprávné pořadí písmen či vynechaná písmena a psaní písmen zprava doleva.

Graf 7 ukazuje, že v MŠ Chotoviny se podepsalo 17 dětí. Bez problémů se podepíše 7 dívek a 10 chlapců. 4 děti dělají ve svém podpisu chybu, z toho 2 dívky a 2 chlapci. 5 chlapců předškolního věku se neumí podepsat.

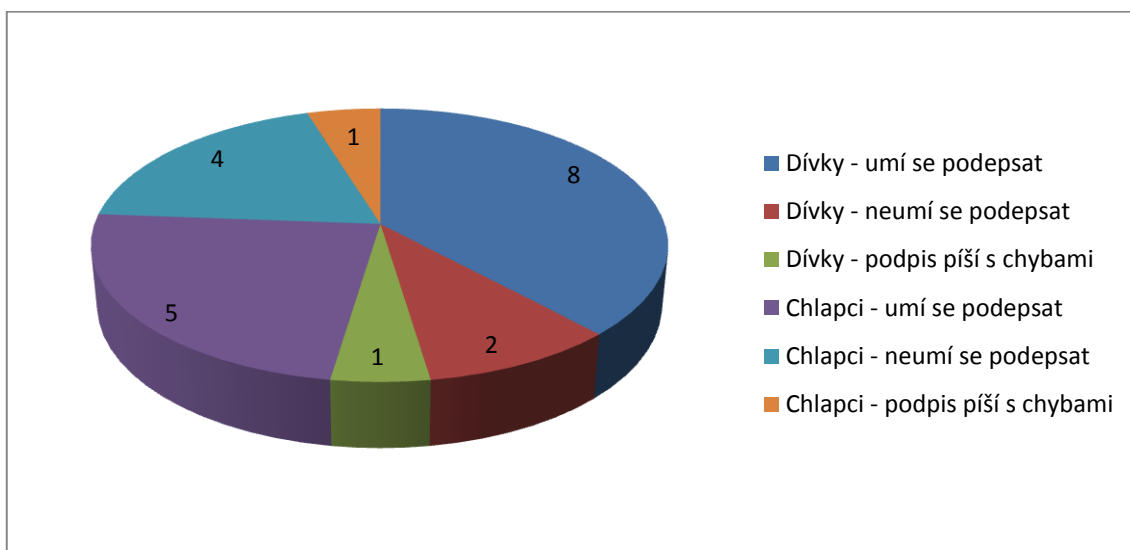
Graf 7: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 8 stanovuje počet dětí z MŠ Borotín, kde umí svůj podpis 8 dívek a 5 chlapců. Neumí se podepsat 2 dívky a 4 chlapci. 1 dívka a 1 chlapec dělá ve svém podpisu chyby. 2 děti, které se neumí podepsat, znají alespoň počáteční písmeno ze svého podpisu. Výzkumného šetření se zúčastnilo 21 dětí.

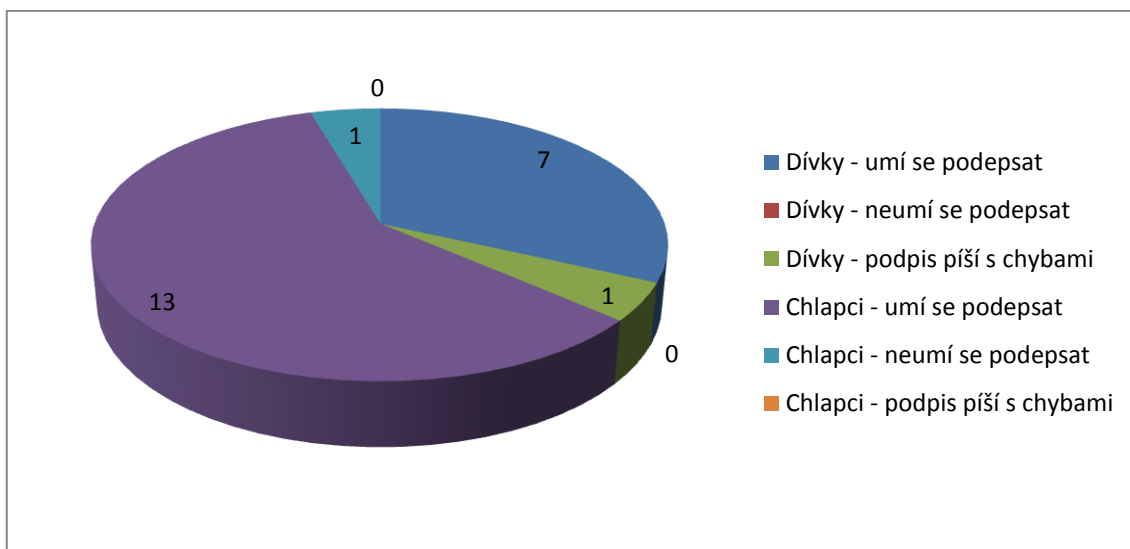
Graf 8: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Borotín

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 9 ukazuje, že se podepsalo v MŠ Tábor Sokolovská 21 dětí. Bez problémů se podepíše 7 dívek a 13 chlapců. 1 dívka píše svůj podpis zrcadlově a zprava doleva, 1 chlapec se neumí podepsat.

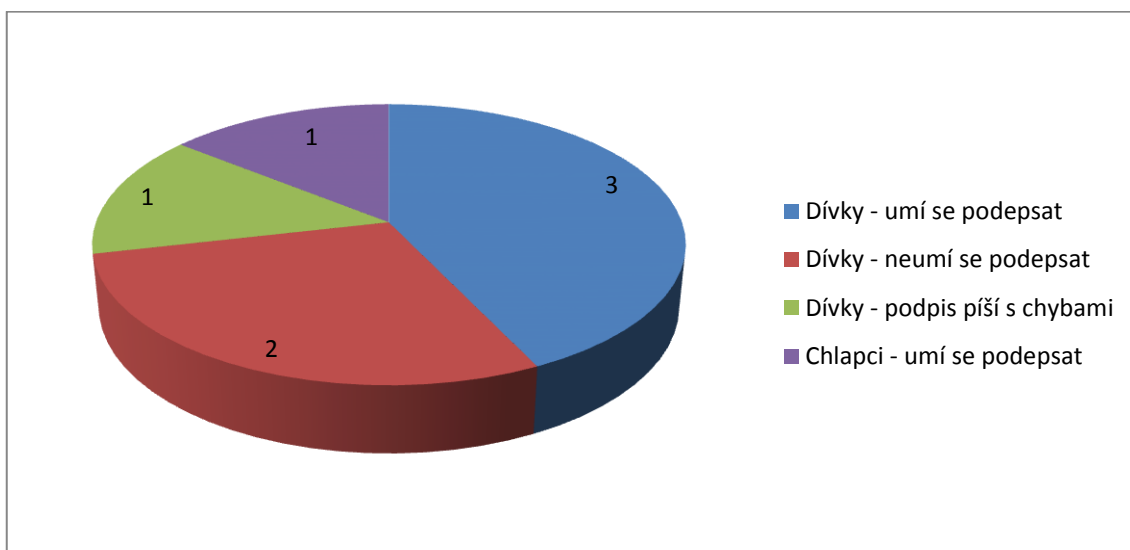
Graf 9: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Tábor Sokolovská

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 10 nám ukazuje, že v MŠ Tábor Čelkovice se správně podepsaly 4 děti, z toho 3 dívky a 1 chlapec. 1 dívka dělá ve svém podpisu chybu a 2 dívky se neumí podepsat.

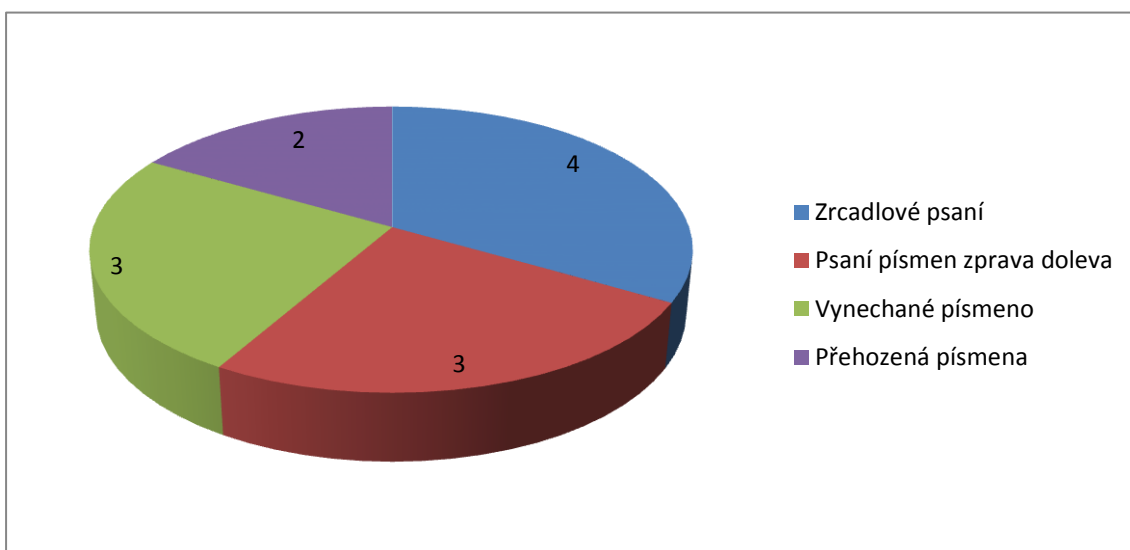
Graf 10: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Tábor Čelkovice

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 11 uvádí nejčastější chyby, které děti ze všech mateřských škol vykonávaly při podpisu. 8 dětí nemá svůj podpis ještě zautomatizovaný, a proto v něm dělají chyby. Objevovalo se psaní písmen v nesprávném pořadí, vynechávání písmen, zrcadlové psaní písmen a psaní písmen zprava doleva. U některých dětí se objevilo při psaní podpisu více chyb najednou. 14 dětí se neumí podepsat. Svůj podpis umí 54 dětí, z toho 2 děti umí napsat své jméno i příjmení. V procentech je to 11 % dětí, které dělají v podpisu chyby, 18 % dětí, které se neumí podepsat a 71 % dětí, které svůj podpis umí.

Graf 11: Chyby dětí při psaní podpisu velkými tiskacími písmeny

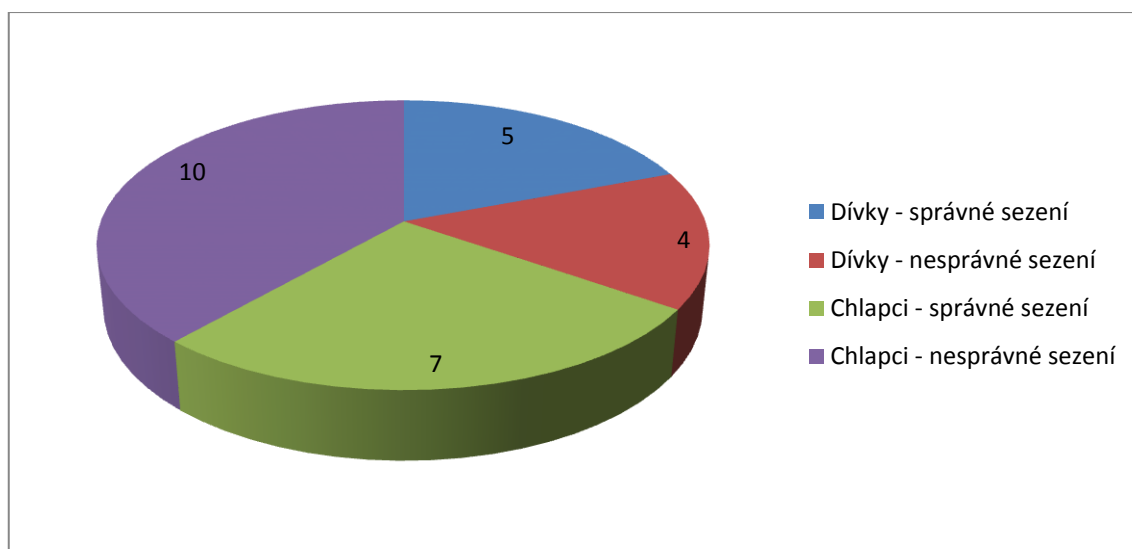
Zdroj: vlastní výzkum

8.3 Sezení dětí

Následující grafy informují o správném sezení, ale i chybách, které jsem u dětí při šetření pozorovala. Za správné sezení jsem považovala takové sezení, které splňovalo všechny podmínky s ním spojené (správné držení těla – hlavy, ramen, trupu, loktů, nohou a správné sezení na ploše sedadla).

Graf 12 stanovuje, že v MŠ Chotoviny správně sedělo 12 dětí, z toho 5 děvčat a 7 chlapců. 4 dívky a 10 chlapců sedí nesprávně. Při nesprávném sezení se objevovalo sezení na malé ploše sedadla, nesprávná poloha nohou při sezení, ohnutá záda a hlava blízko papíru.

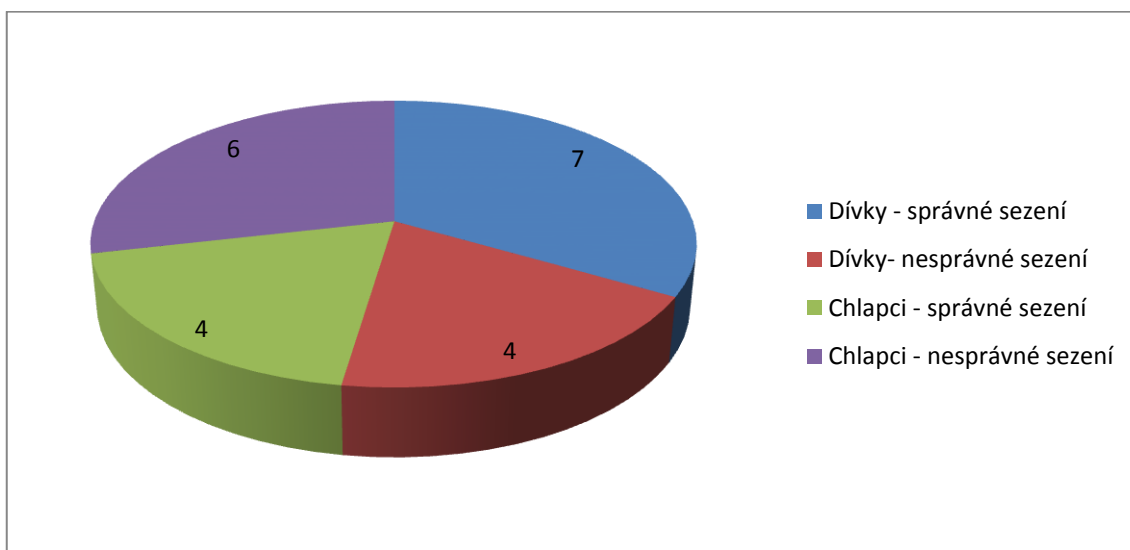
Graf 12: Sezení dětí z MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 13 uvádí, že v MŠ Borotín správně sedělo 11 dětí, z toho 7 děvčat a 4 chlapci. Nesprávně seděla 4 děvčata a 6 chlapců. Při nesprávném sezení se objevovala nesprávná poloha nohou při sezení, hlava blízko papíru, ohnutá záda a celé předloktí, včetně loktů na ploše stolku.

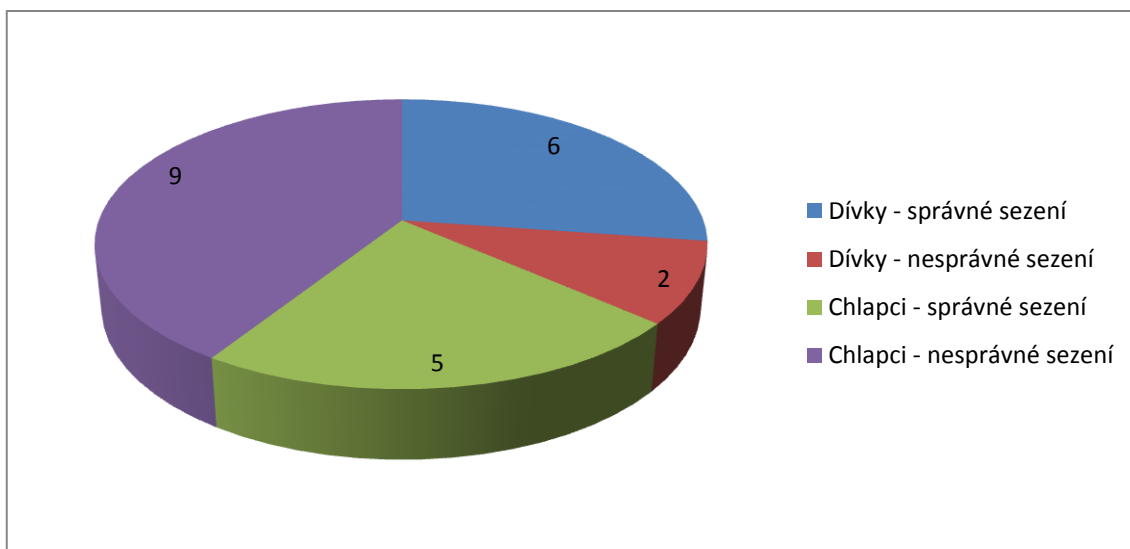
Graf 13: Sezení dětí v MŠ Borotín

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 14 uvádí, že v MŠ Tábor Sokolovská správně sedělo 11 dětí, z toho 6 dívek a 5 chlapců. Nesprávně sedělo 11 dětí, z toho 2 dívky a 9 chlapců. Při nesprávném sezení se objevovala nesprávná poloha nohou při sezení, sezení na malé ploše sedadla, ohnutá záda a celé předloktí na ploše stolu.

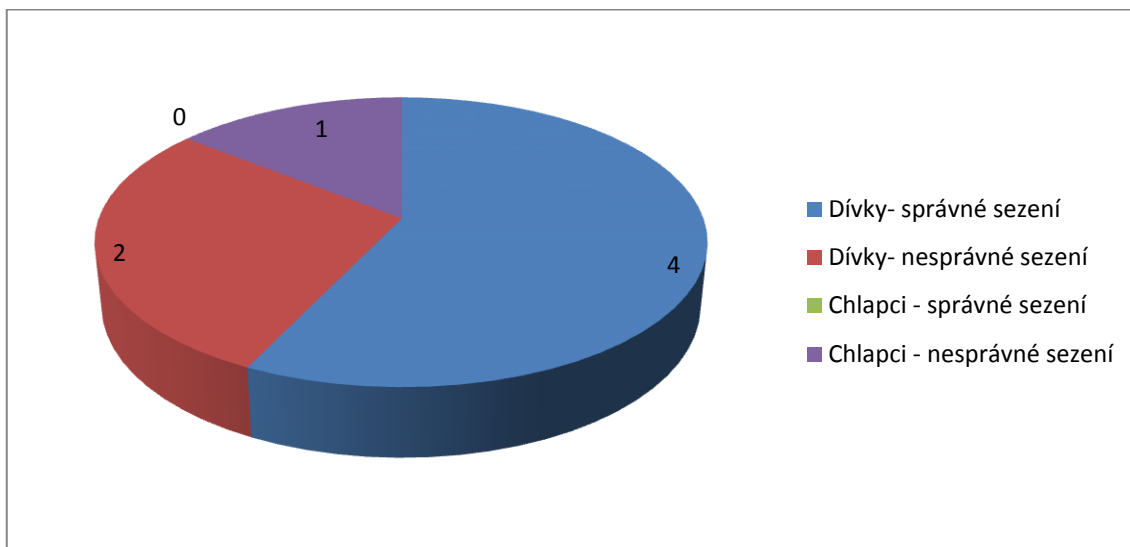
Graf 14: Sezení dětí v MŠ Tábor Sokolovská

Zdroj: vlastní zdroj

Graf 15 ukazuje, že v MŠ Tábor Čelkovice správně seděly 4 dívky, 2 dívky a 1 chlapec mají při sezení nesprávné návyky. Při nesprávném sezení se objevovala nesprávná poloha nohou při sezení a hlava blízko papíru.

Graf 15: Sezení dětí v MŠ Tábor Čelkovice

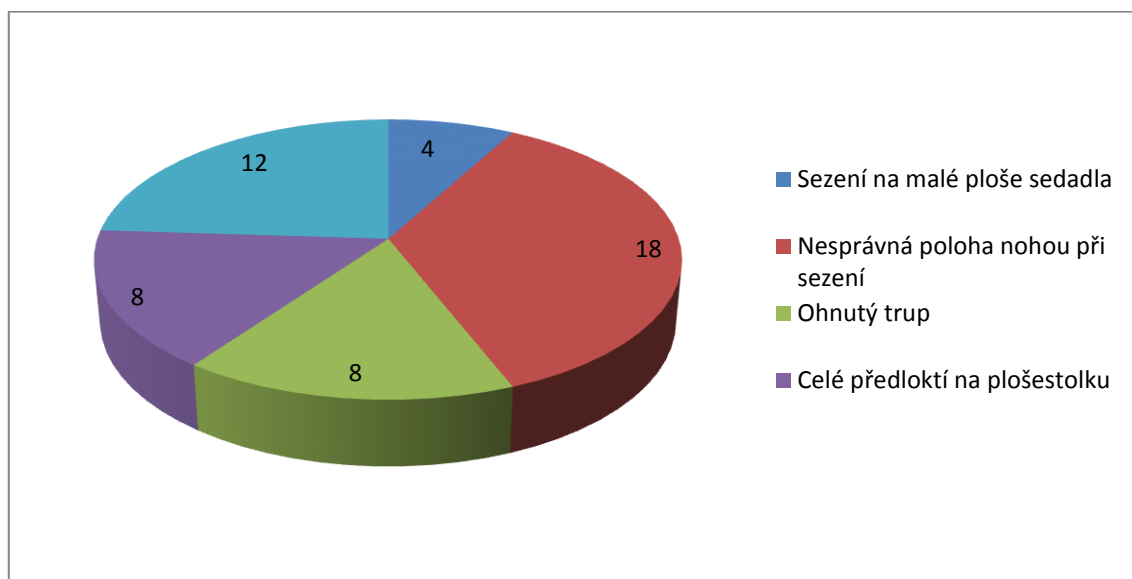
Zdroj: vlastní zdroj

Graf 16 nás informuje o nejčastějších chybách, kterých se děti dopouštěly při sezení. Nejčastějšími chybami bylo sezení na malé ploše sedadla, nohy ve špatné pozici, a to např. jedna noha na židli, nohy natažené před sebe, zkřížené nebo zaháknuté nohy za nohy židle. Dále měly děti často ohnutá záda, což přisuzuji tomu, že tyto děti měly celé předloktí na ploše stolku nebo hlavu příliš nízko. 1 dítě si podpíralo hlavu. U většiny dětí se při sezení prolínalo víc chyb najednou.

38 dětí sedělo při kreslení správně, což je 50 % dětí a 38 dětí sedělo nesprávně, což je také 50 % dětí.

Překvapil mě vyšší počet dětí ve všech třídách, kde děti mají zafixované špatné návyky při psaní. Je pravdou, že jsem dětem před výzkumem správné sezení nepřipomínala, což bylo ale mým záměrem. Možná, že se také více soustředily na samotnou činnost.

Graf 16: Nejčastější chyby dětí při sezení v mateřských školách

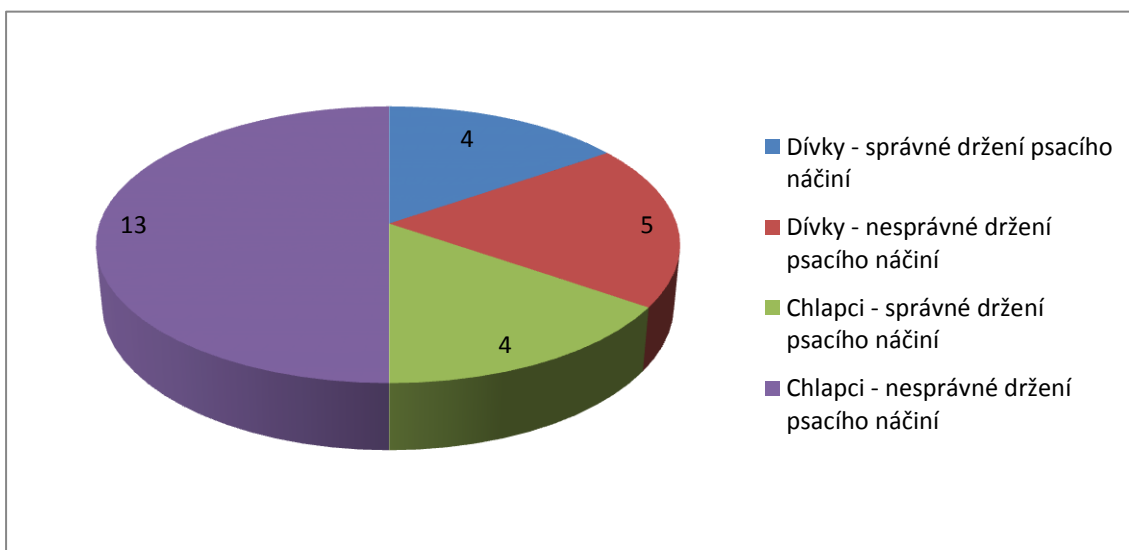
Zdroj: vlastní výzkum

8.4 Držení psacího náčiní

Následující grafy stanovují držení psacího náčiní (tužky či pastelky). Za správný úchop jsem považovala špetkový úchop se správnou výškou položených prstů na psacím náčiní.

Graf 17 uvádí držení psacího náčiní v MŠ Chotoviny. Vidíme zde, že z celkového počtu 26 dětí umí správně držet psací náčiní pouze 8 dětí, z toho 4 děvčata a 4 chlapci. Nesprávně drží psací náčiní 5 dívek a 13 chlapců. V této třídě byli dva chlapci leváci, kteří drželi psací náčiní nesprávně. Nejčastějšími chybami byl špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček, špetkový úchop ale příliš blízko od hrotu tužky či pastelky, špetkový úchop s palcem přes psací náčiní a hrstičkový úchop.

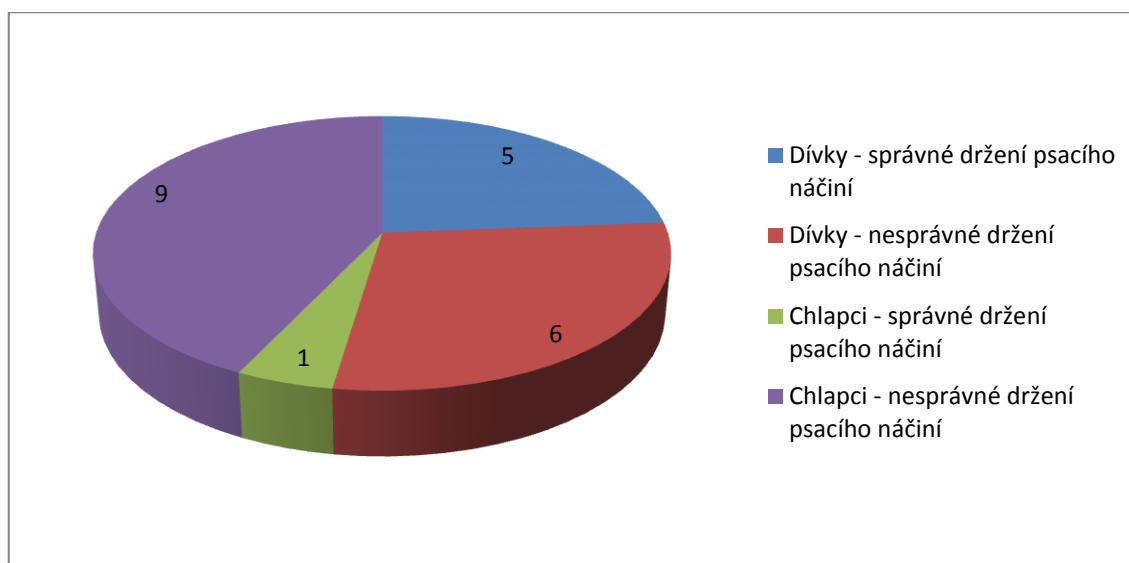
Graf 17: Držení psací náčiní u dětí v MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Borotín nám ukazuje graf 18. Opět vidíme velmi nízký počet dětí, které mají správný úchop psacího náčiní. V této mateřské škole drží, z celkového počtu 21 dětí, správně psací náčiní 6 dětí, z toho 4 dívky pravoruké, 1 dívka levoruká a 1 levoruký chlapec. 15 dětí dělá při úchopu nějakou chybu, z toho 2 chlapci leváci. Tento počet mě nemile překvapil. Často se objevovaly tyto chyby: špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček, hrstičkový úchop, špetkový úchop, ale příliš blízko od hrotu tužky či pastelky a úchop čtyřmi prsty.

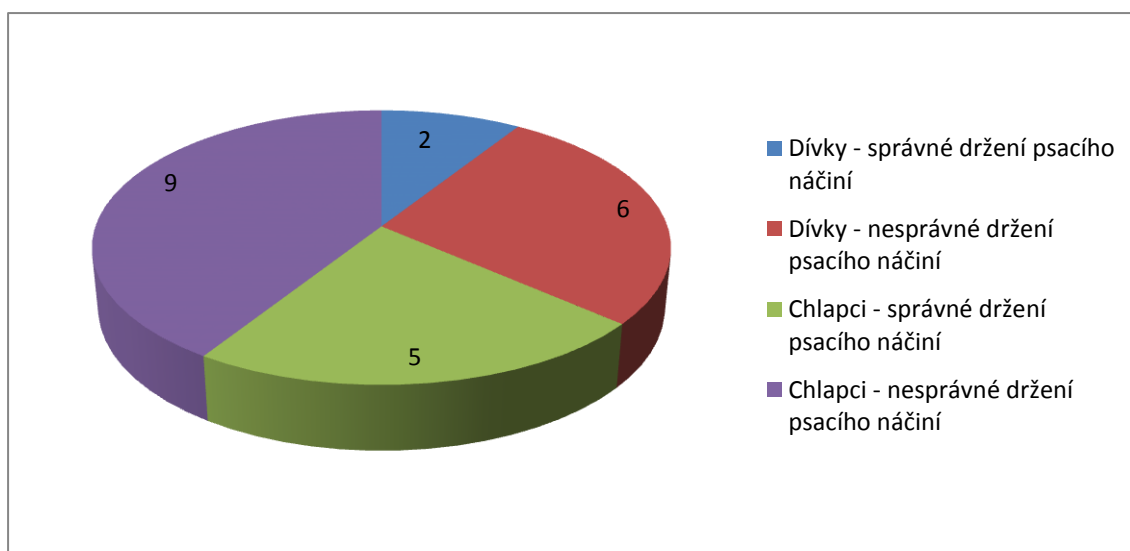
Graf 18: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Borotín

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 19 uvádí držení psacího náčiní v MŠ Tábor Sokolovská. Vidíme zde, že z celkového počtu 22 dětí umí správně držet psací náčiní pouze 7 dětí, z toho 2 děvčata a 5 chlapců. 6 dívek a 9 chlapců drží psací náčiní nesprávně, z toho 1 dívka a 2 chlapci levorucí. Častou chybou byl špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček, hrstičkový úchop, špetkový úchop s palcem přes psací náčiní a úchop dvěma prsty.

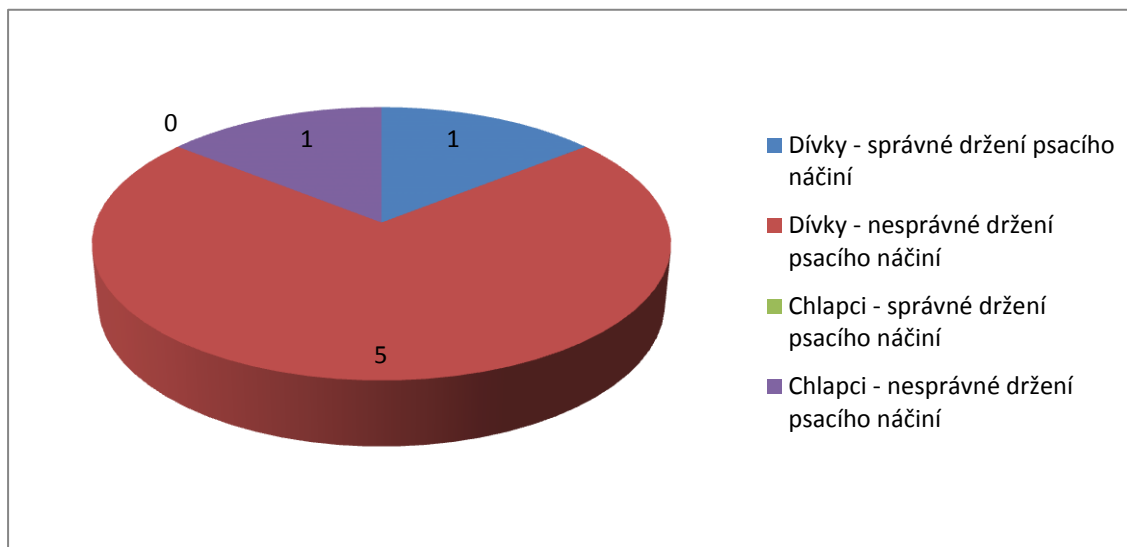
Graf 19: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Sokolovská

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 20 informuje o držení psacího náčiní dětí v MŠ Tábor Čelkovice. Z celkového počtu 7 dětí, které byly všechny pravoruké, drží správně psací náčiní pouze jedno dítě – dívka. Nesprávně drží psací náčiní 5 dívek a 1 chlapec. V této mateřské škole se objevovaly tyto chyby: špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček, špetkový úchop, ale příliš blízko od hrotu tužky či pastelky a úchop čtyřmi prsty.

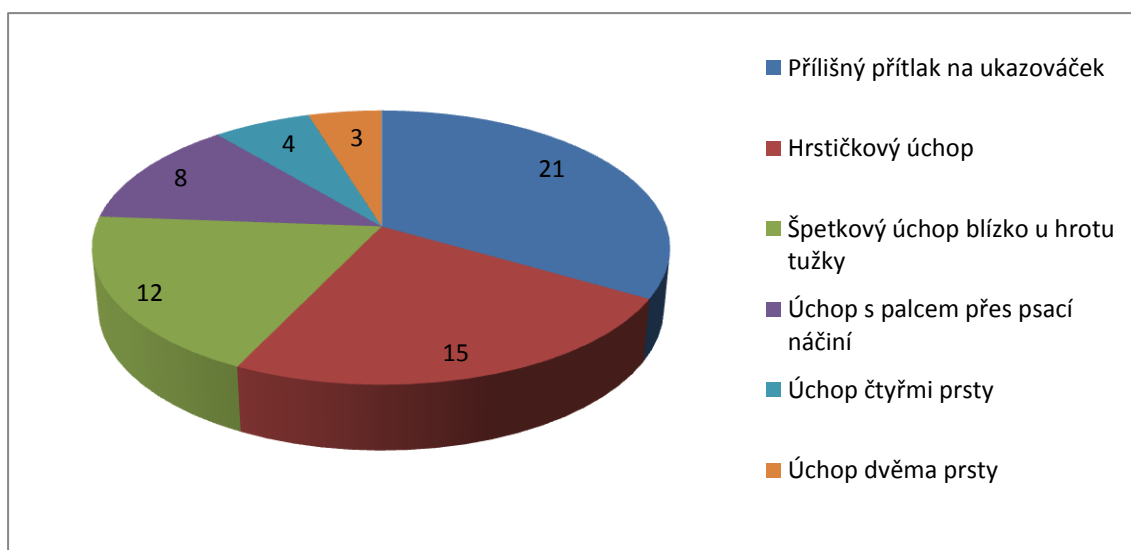
Graf 20: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Čelkovice

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 21 uvádí nejčastější chyby dětí při držení psacího náčiní. V grafu vidíme, že nejčastějšími chybami je přílišný přítlak na ukazováček, hrstičkový úchop, kde prostředníček nepodpírá tužky zespoda, držení psacího náčiní sice špetkovým úchopem, ale příliš blízko od hrotu tužky či pastelky. Častý nesprávný byl také úchop špetkový s palcem, který přesahuje přes ukazováček nebo úchop čtyřmi prsty, kde prsteníček podpíral tužku z boku. Dále se také několikrát objevil úchop dvěma prsty a to palcem a ukazováčkem či špetkový úchop s napnutým prsteníčkem, malíčkem nebo ukazováčkem. Jednou se objevil pěstičkový úchop a vařečkový úchop. U některých dětí se objevovalo více chyb současně. Z celkového počtu 76 dětí drželo správně psací náčiní pouze 22 dětí, z toho 2 leváci, což je 29 %. Nesprávně drží psací náčiní 54 dětí, z toho 7 leváků, což je 71 %. Ukázky nesprávných úchopů nalezneme v přílohách 10.

Graf 21: Nejčastější chyby dětí při držení psacího náčiní

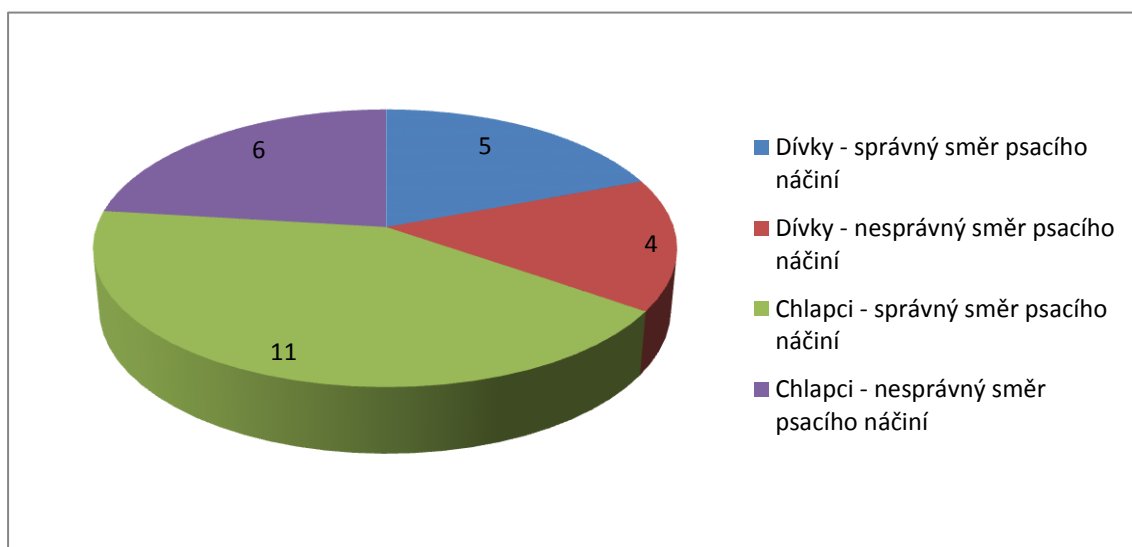
Zdroj: vlastní výzkum

8.5 Poloha ruky a směr psacího náčiní

Následné grafy informují o směru tužky při psaní. Během šetření jsem se setkala se dvěma typy špatného směru psacího náčiní. Jak jsem čekala, u některých dětí se objevila dráповitá poloha (horní držení), kterou můžeme vnímat jako individuální zvláštnost, pokud dětem poloha ruky vyhovuje. Překvapila mě však poloha, kde děti držely tužku křečovitě kolmo k papíru. V žádné mateřské škole jsem se nesečkala s pomůckami, které by usnadnily dětem držení psacího náčiní ve správném směru a správnou polohu ruky. Bohužel, paní učitelky ani neznaly např. papírový kornout.

Graf 22 uvádí, že v MŠ Chotoviny mělo z 26 dětí správný směr psacího náčiní 16 dětí, z toho 5 děvčat a 11 chlapců. Nesprávný směr tužky mělo 10 dětí, z toho 6 chlapců a 4 dívky. Konec jejich tužky nesměřoval šikmo mezi loket a rameno.

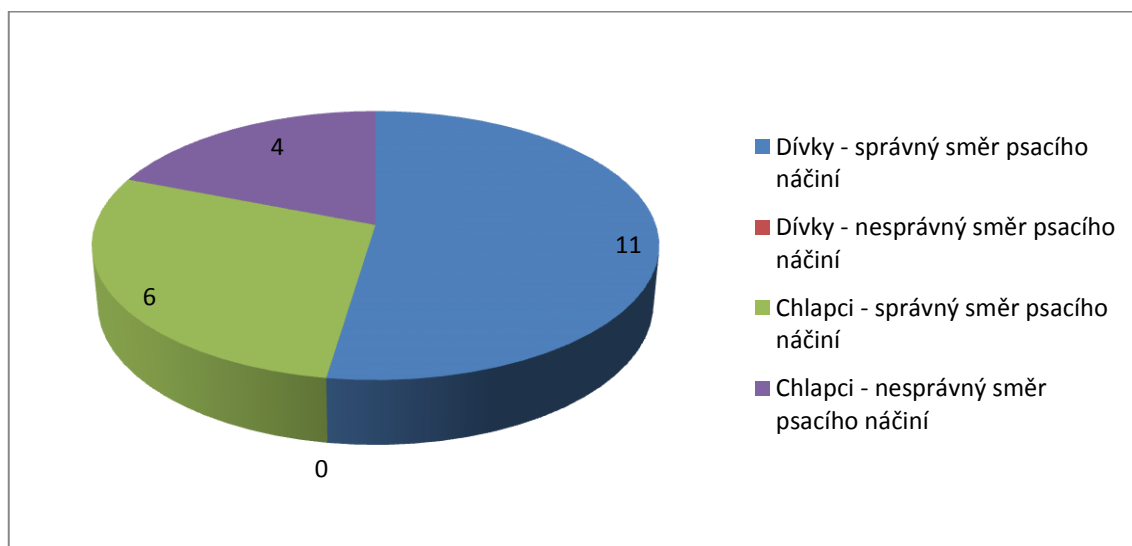
Graf 22: Směr psacího náčiní u dětí v MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 23 ukazuje směr psacího náčiní dětí v MŠ Borotín, kde z 21 dětí mělo správný směr tužky 17 dětí, z toho všechna děvčata a 6 chlapců. Tento výsledek mě velmi překvapil. Předpokládala jsem vyšší počet špatného směru, který měli jen 4 chlapci. Též se v této mateřské škole objevil směr tužky, který nesměřoval šikmo mezi loket a rameno.

Graf 23: Směr psacího náčiní dětí v MŠ Borotín

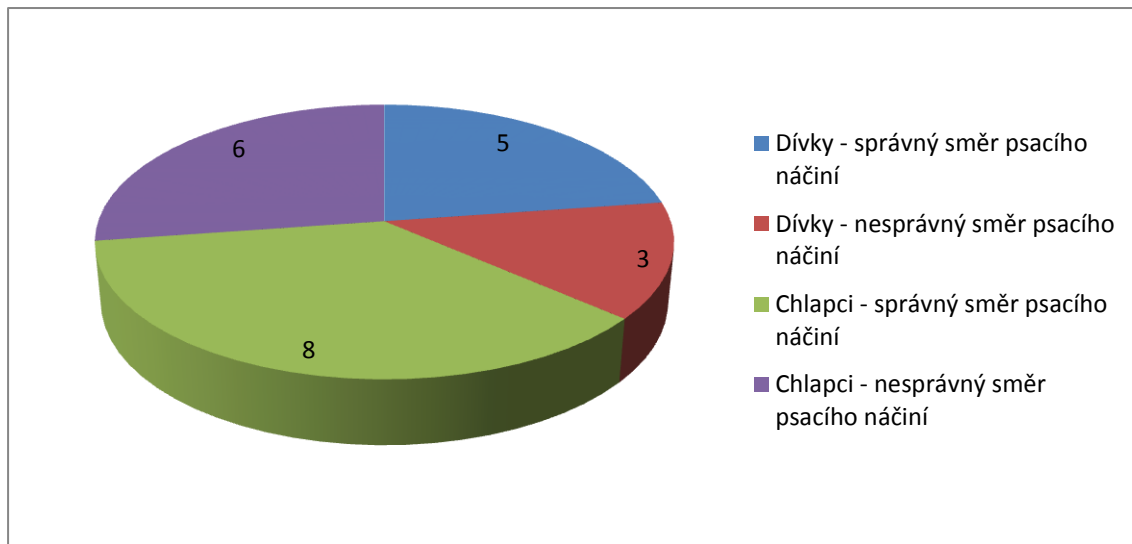

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 24 uvádí směr psacích nástrojů dětí z MŠ Tábor Sokolovská. Z celkového počtu 22 dětí mělo správný směr tužky 13 dětí, z toho 5 dívek a 8 chlapců. Nesprávný

směr tužky mělo 6 chlapců a 3 dívky. Směr tužky též nesměřoval mezi loket a rameno, objevila se i drápovitá poloha ruky (horní držení).

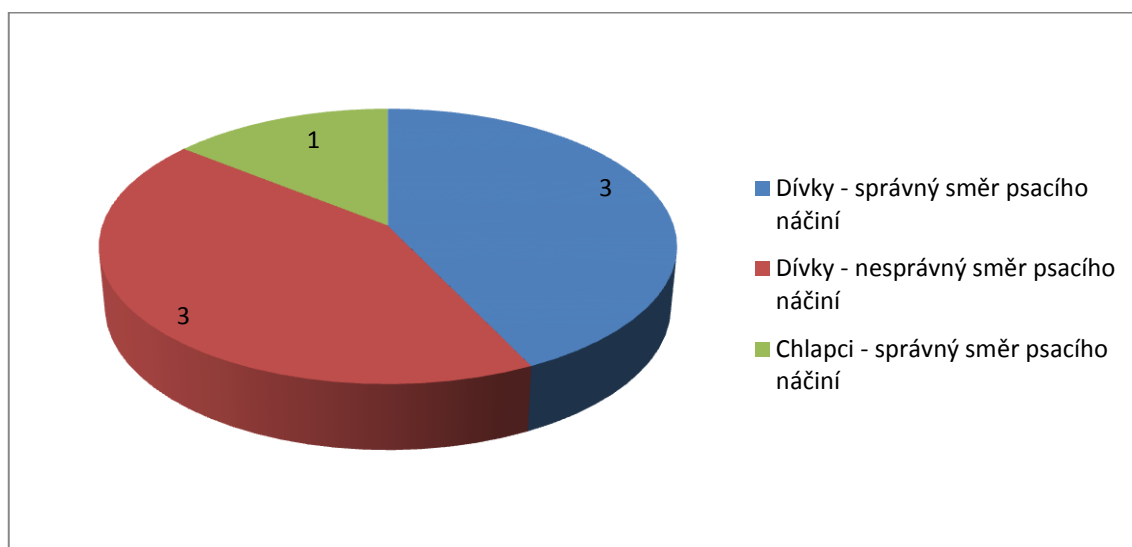
Graf 24: Směr psacího náčiní dětí v MŠ Sokolovská

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 25 stanovuje správný směr psacího náčiní dětí z MŠ Tábor Čelkovice. Výzkumného šetření se zúčastnilo 7 dětí. 3 dívky a 1 chlapec měli tužku ve správném směru. 3 dívky měly ruku v drápovité poloze, tudíž i směr psacího náčiní v nesprávném směru.

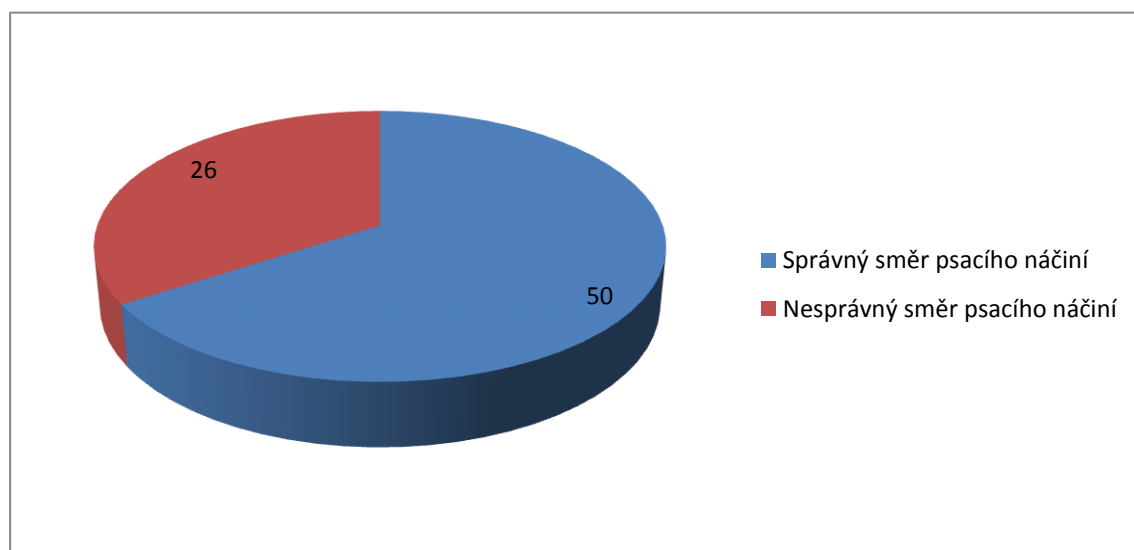
Graf 25: Směr psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Čelkovice

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 26 uvádí směr psacího náčiní ve všech mateřských školách. Z celkového počtu 76 dětí má 50 dětí psací náčiní ve správném směru, z toho 2 leváci. 26 dětí, z toho 7 leváků, drží psací náčiní v nesprávném směru tužky, která nesměřuje mezi loket a rameno, a také se objevuje drápkovitá poloha ruky. Správný směr psacího náčiní má 66 %, psací náčiní v nesprávném směru má 34 %.

Graf 26: Směr psacího náčiní souhrnně

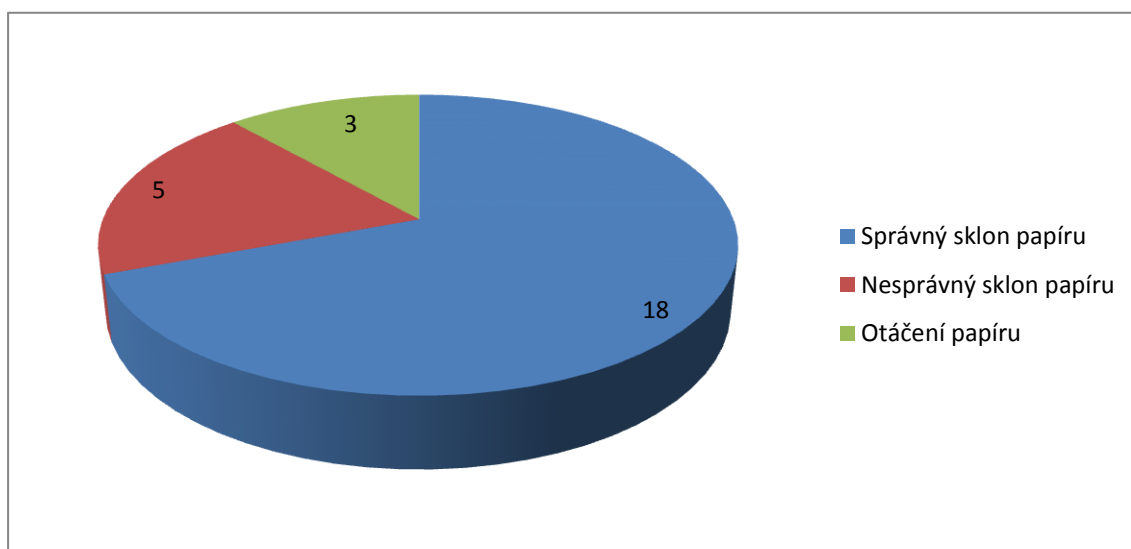
Zdroj: vlastní výzkum

8.6 Sklon papíru

Následující grafy stanovují sklon papíru při psaní (kreslení). Je důležité rozlišovat správný sklon u praváků, kteří mají mít nakloněný pravým horním rohem vzhůru. U leváků jsem respektovala nakloněný papír levým horním rohem vzhůru a papír rovně před sebou. Zaznamenávala jsem i otáčení papíru, které se objevovalo velmi často.

Graf 27 uvádí sklon papíru u dětí v MŠ Chotoviny. Z celkového počtu 26 dětí mělo správný sklon papíru 18 dětí, z toho 6 pravorukých dívek, 11 pravorukých chlapců a 1 chlapec levoruký. 5 dětí mělo papír v nesprávné opačné poloze a 3 děti si papír otáčely.

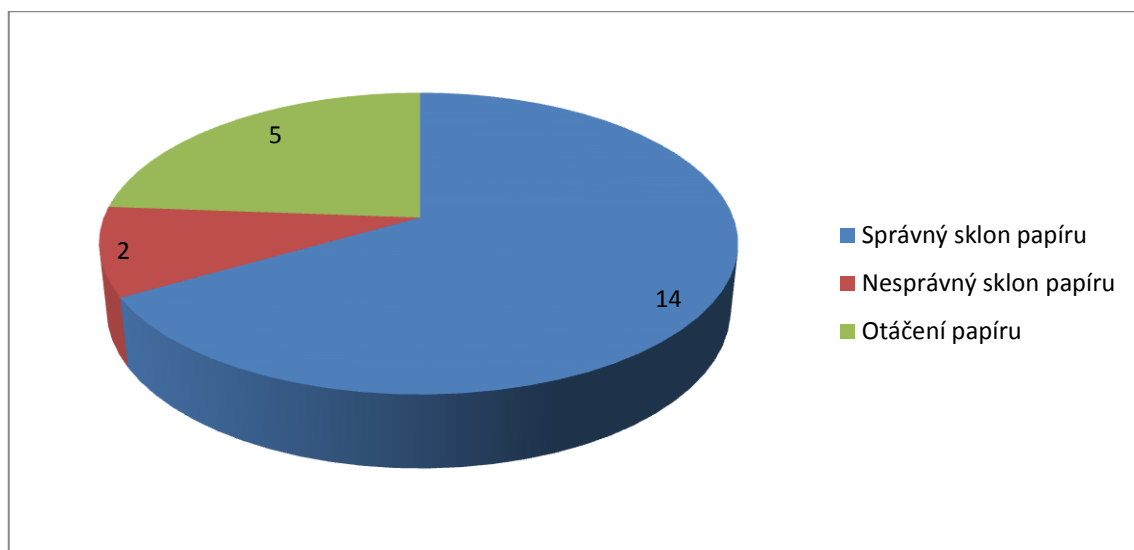
Graf 27: Sklon papíru u dětí v MŠ Chotoviny

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 28 uvádí sklon papíru u dětí v MŠ Borotín. Z celkového počtu 21 dětí mělo správný sklon papíru 10 dětí. Za správnou polohu papíru také považuji papír rovně před sebou, který v této poloze měly 4 pravoruké děti. Respektuji tento sklon jako individuální zvláštnost. Nesprávný sklon papíru jsem vyzorovala u 2 dětí, kde 1 dítě mělo papír v opačné poloze a 1 levoruké dítě mělo levý horní roh papíru otočený příliš vpravo. 5 dětí si papír při kreslení otáčejí.

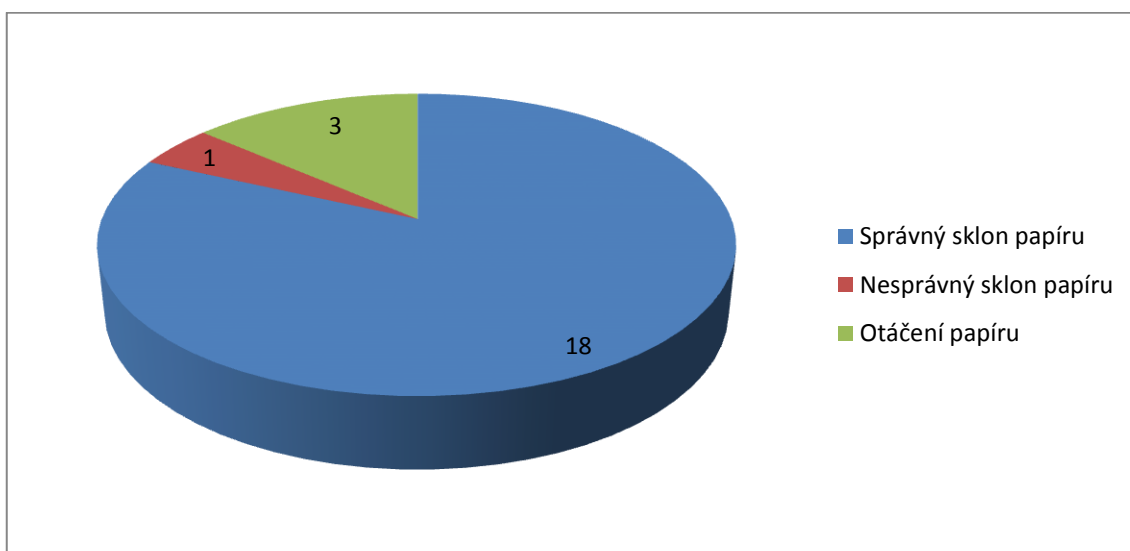
Graf 28: Sklon papíru u dětí v MŠ Borotín

Zdroj: vlastní výzkum

O správném sklonu papíru u dětí v MŠ Tábor Sokolovská nás informuje graf 29. V této mateřské škole mělo z celkového počtu 22 dětí správný sklon papíru 18 dětí, z toho 7 dívek pravorukých, 10 chlapců pravorukých a 1 levoruký chlapec. 1 dítě mělo nesprávný sklon papíru a 3 děti si papír otáčí.

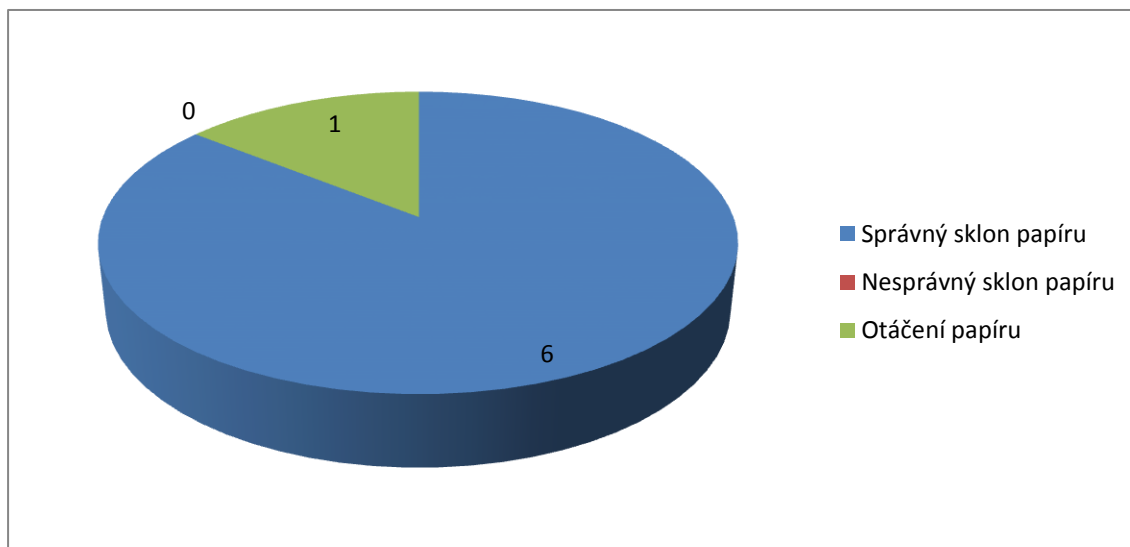
Graf 29: Sklon papíru u dětí v MŠ Tábor Sokolovská

Zdroj: vlastní výzkum

Následující graf 30 stanovuje sklon papíru u dětí v MŠ Tábor Čelkovice. Správný sklon papíru mělo 6 dětí. Jedna pravoruká dívka si papír otáčela.

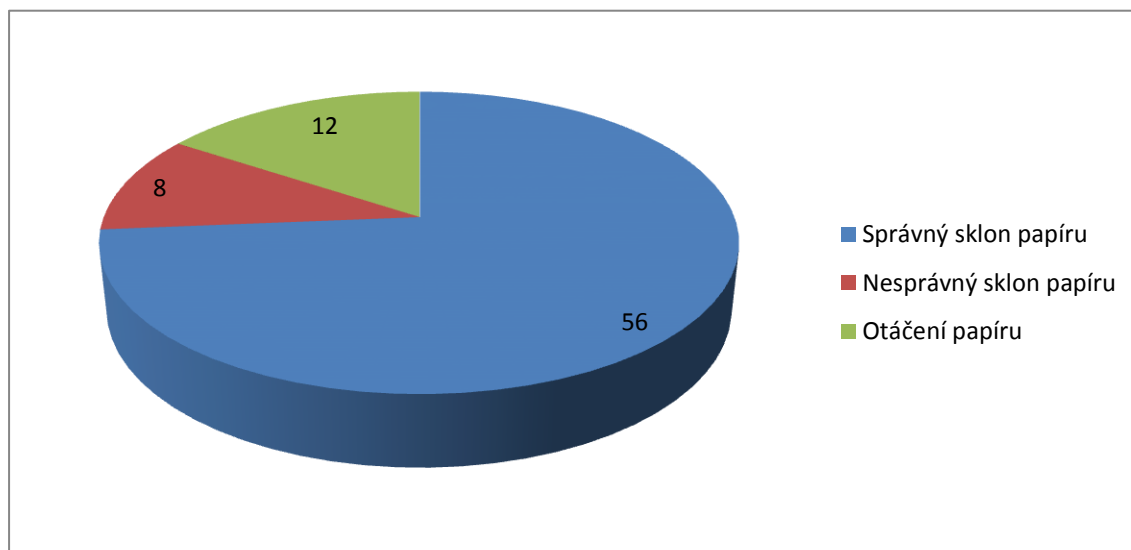
Graf 30: Sklon papíru u dětí v MŠ Tábor Čelkovice

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 31 informuje o sklonu papíru u dětí ze všech mateřských škol. Z celkového počtu 76 dětí má správný sklon papíru 56 dětí, což je 74 %, 12 dětí si při kreslení papír otáčejí, což je 16 % a 8 dětí – 10 % má papír v nesprávné poloze, a to buď v opačném směru, nebo mají horní roh papíru natočený příliš doleva či doprava.

Graf 31: Sklon papíru souhrnně

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí:

Při pozorování laterality u dětí předškolního věku jsem zjistila, že z celkového počtu 76 dětí je 9 dětí levorukých, z toho 2 dívky a 7 chlapců a 67 dětí je pravorukých, z toho 32 dívek a 35 chlapců. V procentech je to 12 % leváků a 88 % praváků.

Podpis umí z celkového počtu 76 dětí jen 54 dětí (2 děti dokáží napsat své jméno i příjmení). 14 dětí se ještě podepsat neumí, 8 dětí dělá při svém podpisu chyby. U některých žáků se prolínalo několik chyb současně. Nejčastější chyby při psaní podpisu byly např. nesprávné pořadí písmen, vynechaná písmena, zrcadlové psaní či psaní písmen zprava doleva. Počty opět uvádím v procentech: 71 % dětí umí napsat svůj podpis, 18 % dětí se podepsat neumí a 11 % dětí dělá v podpisu nějakou chybu či více chyb.

Přesně polovina dětí (50 %), což je 38 dětí, sedí při kreslení správně, druhá polovina dětí sedí při kreslení nesprávně. Též se u některých dětí objevuje více chyb

současně. Při nesprávném sezení jsem vyzorovala tyto chyby: sezení na malé ploše sedadla, nohy ve špatné poloze, ohnutá záda či hlavu příliš blízko papíru.

Z celkového počtu 76 dětí drží správně psací náčiní pouze 22 dětí (z toho 2 leváci), což je jen 29 %. Nesprávné držení psacího náčiní jsem pozorovala u 54 dětí (z toho u 7 leváků), což je 71 %. Opět se u některých dětí objevovalo více chyb současně. Nejčastějšími chybami byl špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček, špetkový úchop s prsty příliš blízko hrotu tužky či pastelky, špetkový úchop s palcem přes psací náčiní nebo s napnutým ukazováčkem, prsteníčkem či malíčkem. Dále se objevoval hrstičkový, vařečkový a pěstičkový úchop a také úchop psacího náčiní dvěma či čtyřmi prsty.

Správný směr psacího náčiní mělo z celkového počtu 76 dětí 50 dětí (z toho 2 leváci), což je 66 %. Nesprávný směr – tužka nesměřovala mezi loket a rameno či drápovitou polohu ruky mělo 26 dětí (z toho 7 leváků), což je 34 %.

Správný sklon papíru mělo 56 dětí, což je 74 %, 12 dětí si při kreslení papír otáčí, což je 16 % a 8 dětí, což je 10 % mělo papír v nesprávné poloze. Tyto děti měly papír v opačném směru nebo natočený roh papíru příliš doleva či doprava.

Většina dětí, které se dopouštěly chyb při psaní podpisu, sezení, držení psacího náčiní, směru tužky a sklonu papíru nemá dostatečně osvojené hygienické a pracovní návyky při kreslení. Proto je potřeba, aby učitelky mateřských škol dětem vysvětlily, jak to má být správně, neustále dětem připomínaly, jak mají např. sedět a upozorňovaly je na chyby, které děti dělají. Také rodiče by dětem měli správné hygienické a pracovní návyky připomínat. Bohužel se často setkáme s tím, že rodiče neví, jak např. správně držet psací náčiní, také se setkáme s tím, že rodiče sami chyby vykonávají.

Jako na základních školách, tak i v mateřských školách bývají třídní schůzky. Bylo by vhodné právě tam rodičům vysvětlit správné hygienické a pracovní návyky při kreslení. Věřím, že mnoho učitelů by bylo také ochotných uskutečnit pro rodiče např. besedu na téma Správné hygienické a pracovní návyky při kreslení.

ZÁVĚR

Předškolní věk se vyznačuje především osamostatněním dítěte od rodičů. Dítě přichází do mateřské školy, kde se učí žít v kolektivu s vrstevníky, učí se upevňovat a prohlubovat vzájemné vztahy mezi dětmi, přizpůsobovat se a přijímat pravidla a nové poznatky od učitelů. Toto období bývá lidmi označováno za nejpříjemnější fázi lidského života. Mnoho dospělých na toto období vzpomíná a rádi se k němu vrací. Jak už jsem psala v teoretické části, Kolláriková (2001) uvádí, že bylo opakovaně konstatováno, že se dítě za první čtyři roky svého vývoje naučí víc, než v dalších etapách vývoje. Proto je velmi důležité toho využít a právě v tomto období připravit děti na psaní co nejlépe.

Děti předškolního věku se samozřejmě ještě učí spontánně a hrou, a proto považují za důležité jim hru dopřát. Některé paní učitelky mi potvrdily, že raději využívají básničky např. pro správné sezení, než aby dětem stroze říkaly, jak by měly při kreslení sedět. Pokud má paní učitelka trochu fantazie, vymyslí si i vhodnou báseň sama. Opakování je matka moudrosti. To praví i známé přísloví. S dětmi bychom měli stále opakovat pravidla hygienických a pracovních návyků při psaní. Stejně důležité jako opakování je i důslednost, a to důslednost učitelky i rodičů. Bohužel, mnohdy se nám stane, že ani rodič neví, jak je tomu správně. A od toho jsme tady my učitelé, abychom jim to připomněli.

Jako bývalá učitelka mateřské školy jsem se domnívala, že připravenost dětí předškolního věku na psaní nebude na dobré úrovni. Předpokládala jsem, že největší problém bude dětem dělat správné sezení a správné držení psacího náčiní. Mé domněnky se mi potvrdily. Z celkového počtu 76 dětí, které se zúčastnily výzkumného šetření, seděla správně polovina, což je 38 dětí. Samozřejmě se u některých dětí objevovalo více chyb současně. Při pozorování držení psacího náčiní jsem byla také překvapena. Z celkového počtu 76 dětí, drželo správně psací náčiní pouze 22 dětí, což je 29 %, nesprávné držení psacího náčiní se objevilo u 54 dětí, čili u 71 %. Také se objevovalo u některých dětí více chyb současně. Dále jsem se přesvědčila, že v mateřských školách se neklade moc důraz na polohu ruky, směr psacího náčiní při psaní a také směr papíru. Čekala jsem proto, že i v těchto oblastech bude vysoký počet chyb. To se mi nepotvrdilo. Většina dětí měla správnou polohu ruky a směr tužky a též i sklon papíru.

Abychom předcházeli nesprávným hygienickým a pracovním návykům, je potřeba, aby rodiče a učitelky mateřských škol dětem důsledně připomínali, jak mají při

kreslení správně sedět, držet psací náčiní, mít správný sklon papíru a směr psacího náčiní. Také je důležité upozorňovat děti na případné chyby a opravovat je.

Tato diplomová práce může být inspirací pro další diplomovou práci, která může zkoumat hygienické a pracovní návyky u žáků v některém z ročníků na 1. stupni ZŠ. Zároveň může tato práce pomoci učitelkám mateřských škol a rodičům lépe připravit děti předškolního věku na vstup do základní školy.

Seznam literatury

ALLEN, K a Lynn R MAROTZ. Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let. Praha: Portál, 2002, 187 s. ISBN 80-7178-614-4.

BACUS-LINDROTH, Anne. Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let. Praha: Portál, 2004, 174 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-862-7.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Brno: Computer Press, 2010, iii, 100 s. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENÍČKOVÁ, Marie. Muzikoterapie a specifické poruchy učení. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3520-7.

BENÍŠKOVÁ, Tereza. Když dítě lže. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2309-9.

DOLEŽALOVÁ, Jana. Prvopočáteční psaní. Hradec Králové: Gaudeamus, 1996. ISBN 80-7041-601-7.

DRNKOVÁ, Zdena a Růžena SYLLABOVÁ. Záhada leváctví a praváctví. 2.dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1991. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0113-6.

EBBERT, Birgit. 100 věcí, které by měl znát každý předškolák. Brno: Computer Press, 2011, 138 s. ISBN 978-80-251-3545-7.

FRANCLOVÁ, Marta. Zahájení školní docházky. Praha: Grada, 2013, 169 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4463-6.

HEALEY, Jane M. Leváci a jejich výchova. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-701-9.

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2206-1.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva. Mezi školkou a pubertou: výchova školáka. Praha: Portál, 2013, 183 s. ISBN 978-80-262-0473-2.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOZLOVÁ, Marie a Jitka HALASOVÁ. Průvodce k učebnicím českého jazyka: pro učitele 1. ročníku základní školy. Brno: Didaktis, 2002. ISBN 80-86285-48-0.

KREISLOVÁ, Zdenka. Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok. Praha: Grada, 2008, 168 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2038-8.

KROPÁČKOVÁ, Jana. Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.

KŘIŠŤANOVÁ, Ladislava. Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou. 3. upr. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995. ISBN 80-7041-205-4.

MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. Výchova ke zdraví. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.

MATĚJČEK, Zdeněk; ŽLAB, Zdeněk. Zkouška laterality. Psychodiagnostika, Bratislava, 1972

MLČÁKOVÁ, Renata. Grafomotorika a počáteční psaní. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2630-4.

MOUREK, Jindřich. Fyziologie: učebnice pro studenty zdravotnických oborů. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3918-2.

MIKULENKOVÁ, Hana a Radek MALÝ. Příručka k vyučování čtení, psaní a literatuře v prvním ročníku základní školy. Olomouc: Prodos, 2004. Modrá řada. ISBN 80-7230-135-7.

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.

PILAŘOVÁ, Marie. Šimonovy pracovní listy: předlohy pro kopírování. 6. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0464-0.

OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

SOVÁK, Miloš. Výchova leváků v rodině. 7. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Knižnice speciální pedagogiky.

ŠIMKOVÁ, Ivana. Výuka prvopočátečního psaní: učební a metodický materiál pro studenty Učitelství 1. stupně ZŠ. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2012. ISBN 978-80-87510-11-7.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě v předškolním období. Praha: Mladá fronta, 2004, 71 s. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Průvodce dětským světem. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1907-8.

ŠPLÍCHAL, Antonín. Já píšu levou!: pracovní listy na procvičování grafomotoriky. Praha: Fragment, 2016. ISBN 978-80-253-2711-1.

ŠULOVÁ, Lenka. Raný psychický vývoj dítěte. Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.

ŠULOVÁ, Lenka. Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-542-9.

TYMICOVÁ, Hana. Nauč mě správně psát. Praha: Práce, s. r. o., 1994. ISBN 80-208-0330-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VODIČKA, Ivo. Nechte leváky drápat: metodika levorukého psaní, kreslení a malování. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-479-3.

WILDOVÁ, Radka a Hana STAUDKOVÁ. Průvodce učebnicemi ALTER pro výuku počátečního čtení a psaní. Vyd. 1. Praha: Alter, 2002. ISBN 80-7245-025-5.

ZOCHE, Hermann-Josef. Vidím svět i z druhé strany: mimořádné schopnosti leváků. Praha: Ikar, 2006. ISBN 80-249-0647-3.

Internetové zdroje

Části těla: Ručičky [online]. 2011 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z:

<http://www.rikankyprodeti.cz/casti-tela/>

Dešťové kapičky [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z:

<http://www.predskolaci.cz/destove-kapicky/441>

Levák a psací prostředky. Leváctví [online]. 2012 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z:

<http://www.levactvi.cz/levak-a-psani/levak-a-psaci-prostredky>

Ministerstvo školství ČR. Desatero pro rodiče dětí předškolního věku [online]. 2013

[cit. 2016-11-07]. Dostupné z: [http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-](http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku)

[rodice-deti-predskolniho-veku](http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku)

Ministerstvo školství ČR. Termíny Zápisů do 1. ročníku základních škol pro školní rok

2017/2018 [online]. 2016 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/terminy-zapisu-do-1-rocniku-zakladnich-skol-pro-skolni-rok>

Nesprávné úchopy. Grafomotorika [online]. 2012 [cit. 2017-01-23]. Dostupné z:

<http://www.grafomotorika.eu/nespravne-uchopy/>

Pohybové básničky: Před psaním [online]. 2013 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z:

<http://napadydoskolky.blogspot.cz/2013/05/pohybove-basnicky.html>

Prvňáčci a psaní. Říkanka před psaním [online]. 2010 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z:

<https://sites.google.com/site/pepousuvweb/home/cesky-jazyk>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání

[online]. 2013 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013.

[cit. 2016-12-06]. Dostupné z: WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 5

s. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 10 s. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 16 s. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Správné držení tužky [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://felixov-1-a.webnode.cz/jak-spravne-psat/jak-spravne-psat/>

Vrabci [online]. 2008 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/vrabci/544>

Všechny moje prsty [online]. 2014 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/prsty/439>

Seznam grafů

Graf 1: Lateralita dětí z MŠ Chotoviny	42
Graf 2: Lateralita dětí z MŠ Borotín.....	42
Graf 3: Lateralita dětí z MŠ Tábor Sokolovská.....	43
Graf 4: Lateralita dětí z MŠ Tábor Čelkovice	43
Graf 5: Počet leváků a praváků ze všech čtyř mateřských škol dle pohlaví.....	44
Graf 6: Počet leváků a praváků ze všech mateřských škol	44
Graf 7: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Chotoviny	45
Graf 8: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Borotín.....	46
Graf 9: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Tábor Sokolovská.....	46
Graf 10: Podpis velkými tiskacími písmeny dětí v MŠ Tábor Čelkovice	47
Graf 11: Chyby dětí při psaní podpisu velkými tiskacími písmeny	47
Graf 12: Sezení dětí z MŠ Chotoviny.....	48
Graf 13: Sezení dětí v MŠ Borotín	49
Graf 14: Sezení dětí v MŠ Tábor Sokolovská	49
Graf 15: Sezení dětí v MŠ Tábor Čelkovice.....	50
Graf 16: Nejčastější chyby dětí při sezení v mateřských školách.....	51
Graf 17: Držení psací náčiní u dětí v MŠ Chotoviny	52
Graf 18: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Borotín	52
Graf 19: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Sokolovská.....	53
Graf 20: Držení psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Čelkovice.....	54
Graf 21: Nejčastější chyby dětí při držení psacího náčiní	55

Graf 22: Směr psacího náčiní u dětí v MŠ Chotoviny	56
Graf 23: Směr psacího náčiní dětí v MŠ Borotín.....	56
Graf 24: Směr psacího náčiní dětí v MŠ Sokolovská	57
Graf 25: Směr psacího náčiní u dětí v MŠ Tábor Čelkovice.....	57
Graf 26: Směr psacího náčiní souhrnně.....	58
Graf 27: Sklon papíru u dětí v MŠ Chotoviny.....	59
Graf 28: Sklon papíru u dětí v MŠ Borotín	59
Graf 29: Sklon papíru u dětí v MŠ Tábor Sokolovská	60
Graf 30: Sklon papíru u dětí v MŠ Tábor Čelkovice.....	60
Graf 31: Sklon papíru souhrnně.....	61

Seznam příloh

Příloha 1 - Dolní způsob psaní, horní způsob psaní

Příloha 2 – Příprava na výzkumnou část

Příloha 3 – Arch pro zápis poznatků z pozorování

Příloha 4 – Plyšový čert Rudla jako motivace pro děti

Příloha 5a – Vypracovaný pracovní list

Příloha 5b – Vypracovaný pracovní list

Příloha 5c – Vypracovaný pracovní list

Příloha 6a – Podpisy dětí předškolního věku

Příloha 6b – Podpisy dětí předškolního věku

Příloha 7 – Zrcadlové psaní velkých tiskacích písmen a psaní písmen zprava doleva

Příloha 8 – Vynechaná či přehozená písmena v podpisu dětí

Příloha 9a – Nesprávné sezení – hlava blízko papír, nesprávné sezení – ohnutá záda

Příloha 9b - Nesprávné sezení – nesprávná poloha nohou

Příloha 9c - Nesprávné sezení – nesprávná poloha nohou

Příloha 9d - Nesprávné sezení – nesprávná poloha nohou

Příloha 9e - Nesprávné sezení – nesprávná poloha nohou

Příloha 9f - Nesprávné sezení – nesprávná poloha nohou

Příloha 10a – Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop

Příloha 10b - Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop s přílišným přtlakem
na ukazováček, nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop
s přílišným přtlakem na ukazováček

- Příloha 10c - Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop s palcem přes psací náčiní
- Příloha 10d - Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop příliš nízko u hrotu psacího náčiní, nesprávné držení psacího náčiní – pěstičkový úchop
- Příloha 10e - Nesprávné držení psacího náčiní – vařečkový úchop, nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček a palcem přes psací náčiní, drápovitá poloha ruky
- Příloha 10f - Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop s palcem přes psací náčiní, drápovitá poloha ruky
- Příloha 11 – Nevhodné pomůcky – voskovky
- Příloha 12a – Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – didaktická hra Červíci, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – tabulka s tužkou a s magnetickou kuličkou
- Příloha 12b - Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – destičky s vyrytými tvary a tužkou na provázku, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – cesta kuličky
- Příloha 12c - Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – kinetický písek, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – zavírací dvířka
- Příloha 12d - Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – housenka, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – přendávání kuliček
- Příloha 12e - Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – motýl, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – přendávání fazolí a čočky
- Příloha 12f - Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – Pískovnička, pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – voskovky – trojhranný program

Dolní způsob psaní

Příloha 1

Zdroj: <http://www.levactvi.cz/levak-a-psani/dolni-metoda-psani/>

Horní způsob psaní

Zdroj: <http://www.levactvi.cz/levak-a-psani/horni-metoda-psani-drapani/>

Příprava k výzkumné části

Věk: 5 – 7 let

Pomůcky: pracovní listy, pastelky, tužky, mluvicí plyšový čertík Rudla

Motivace: mluvicí plyšový čertík Rudla

Výzkumná část bude doprovázena krátkým příběhem o čertíkovi, kterému je v pekle trochu zima kvůli zimnímu počasí. Povedu s dětmi rozhovory nad tím, co by měl čertík dělat, aby mu bylo tepleji (pracovat, běhat, obléci se – co dělají děti, když je jim zima?). Čertík děti poprosí, zda by mu dokreslily a vybarvily rukavičku. Nesmí však zapomenout si rukavici na pracovním listě podepsat, aby Rudla věděl, kdo mu rukavici daroval. Protože je zima dlouhá, čertík by si rád vyzkoušel všechny rukavičky od dětí. Za odměnu si Rudla s dětmi popovídá.

1. Seznámení s dětmi, představení	- Představení mého kamaráda čertíka Rudly	3 – 5 min
2. Krátký příběh	- V pekle je Rudlovi zima - Co děláme, když je nám zima? (čaj, běh, peřina, oblečení – rukavice)	5 min
3. Výroba čepice pro čertíka Rudlu	- Podepsat pracovní list – aby čertík věděl, kdo mu rukavici nakreslil - Dokreslení vzorů na rukavici – tužkou - Kreslení vlastních vzorů - Vybarvení rukavice (Rudla má rád barvy)	20 min
4. Rozloučení s Rudlou	- Čertík Rudla dětem za odměnu něco řekne, rozloučí se a poděkuje	5min

+ ZPRAVA DOLEVA
ZRCADLOVÉ PSANÍ

PODPIS – SPRÁVNĚ TISKACE – ŠPATNÉ PÍSMENO – ZRCADLOVÉ PSANÍ

CHLAPEC / DÍVKÁ LEVÁK / PRAVÁK

DOLNÍ ZPŮSOB PSANÍ / HORNÍ ZPŮSOB PSANÍ

SPRÁVNĚ SEZENÍ	NESPRÁVNĚ SEZENÍ – Sedadlo - ✓ Nohy - <u>NOHY ZAHÁKLE ZA NOHAMI ŽIDLE</u> Trup - ✓ Ramena - ✓ Lokty - ✓ Hlava - ✓
SPRÁVNĚ DRŽENÍ PSACÍHO NÁČINÍ	NESPRÁVNĚ DRŽENÍ Příliš nízko - Příliš vysoko - 3 prsty - <u>HRSTIČKOVÝ ÚCHOP</u> 4 prsty - Přítlak na ukazováček - <u>PŘÍTLAK</u> Špetkový úchop ale prsteníček a malíček sevřené - Ukazováček vysoko - Palec přes psací náčiní - Držení břížky prstů - Mezi ukazováčkem a prostředníčkem - Jiný ✓
SPRÁVNÁ POLOHA RUKY ✓	Drápkovitě Kopeček tužky není mezi loktem a ramenem
SPRÁVNÝ SKLON PAPIRU ✓	NESPRÁVNÝ SKLON PAPIRU

Zdroj: vlastní fotografie

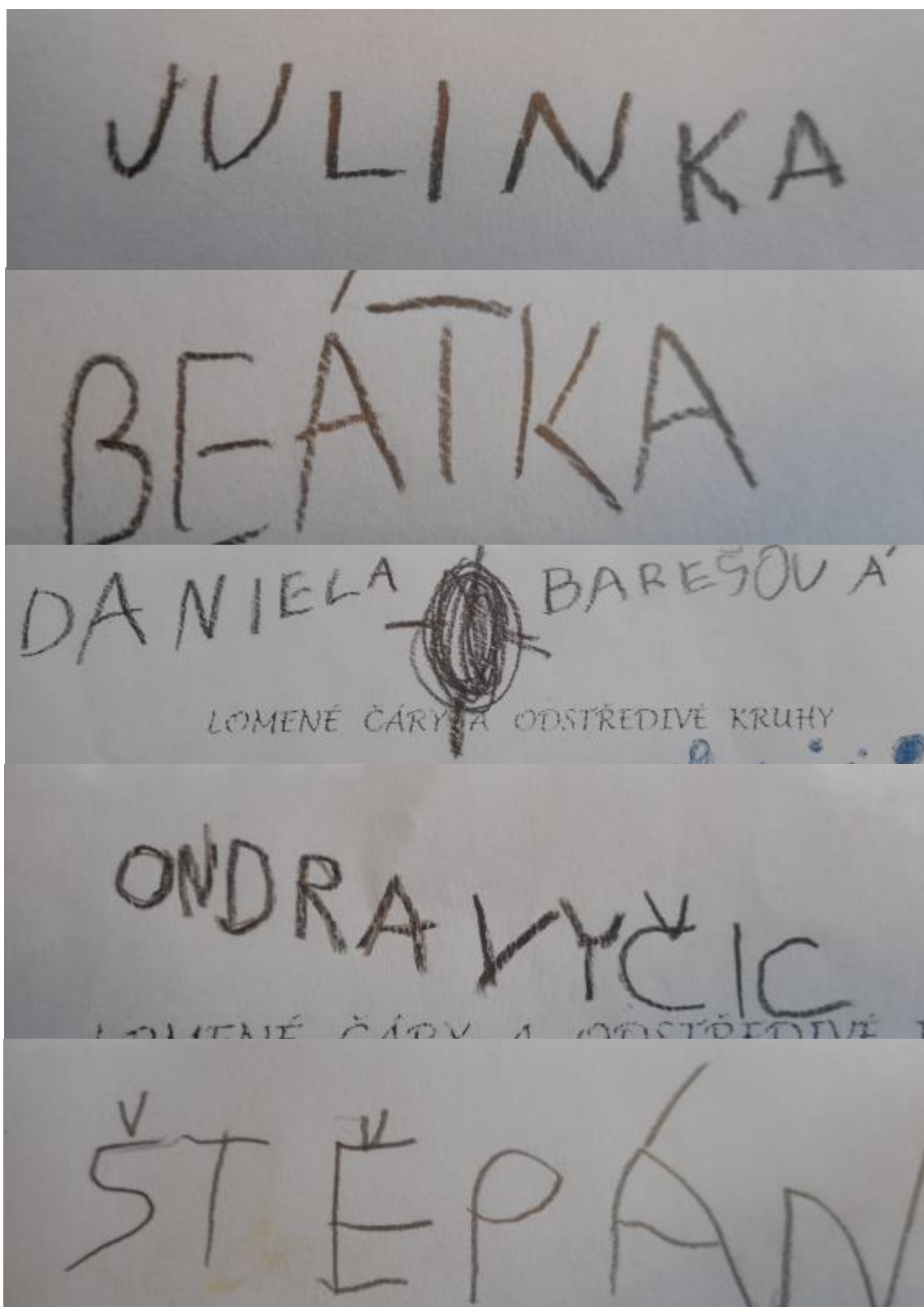
Zdroj: vlastní fotografie

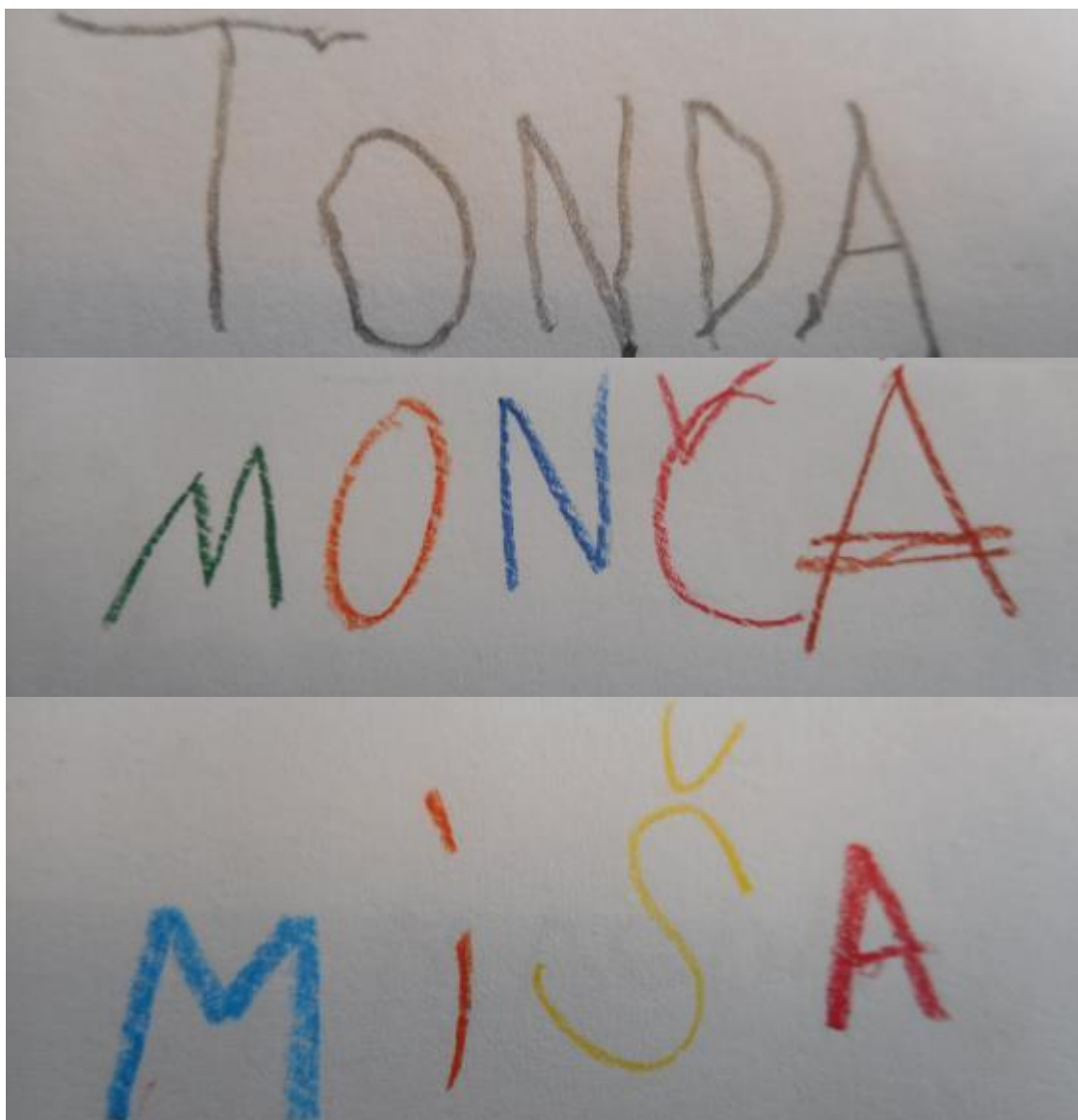

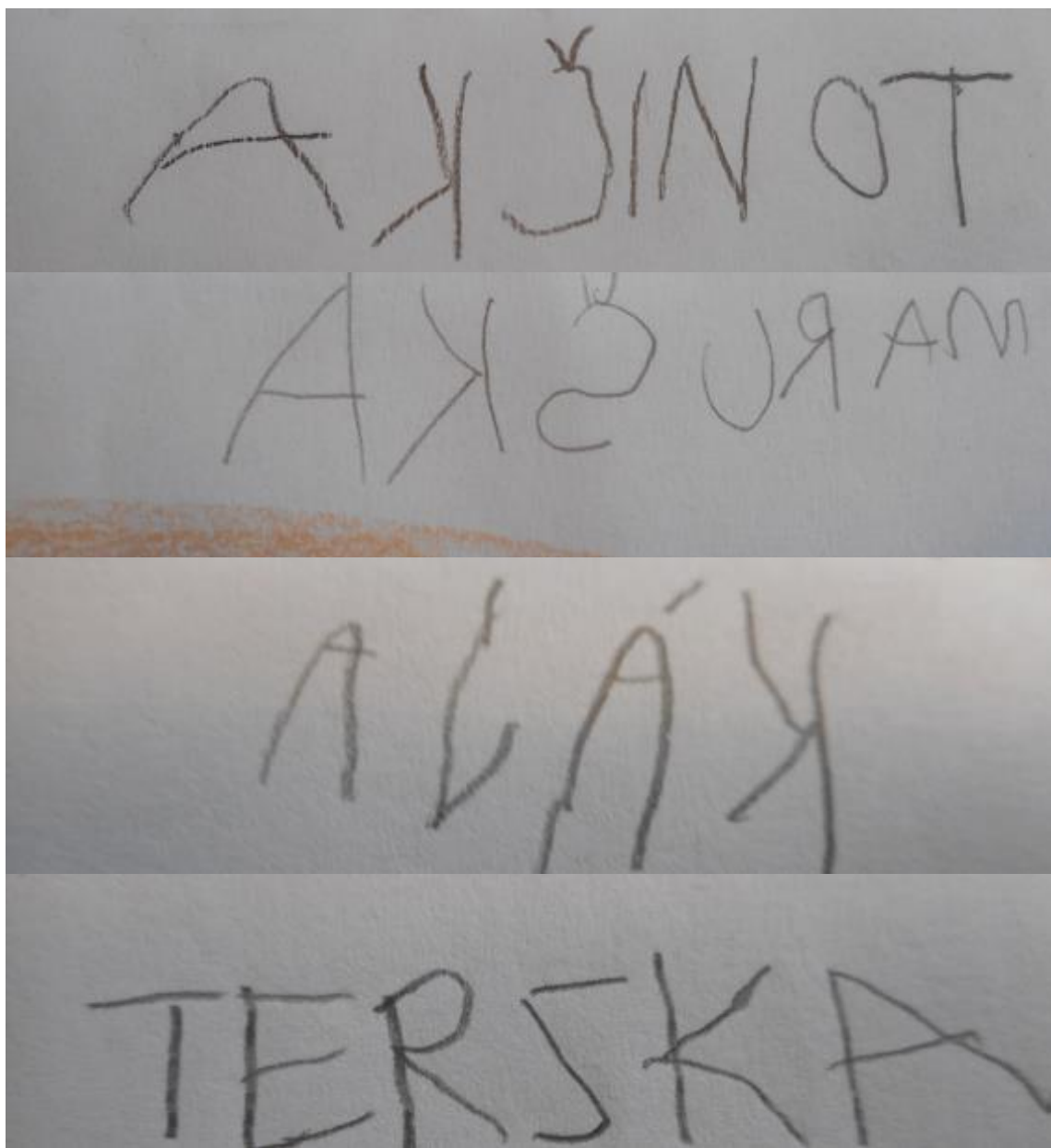
Zdroj: vlastní fotografie

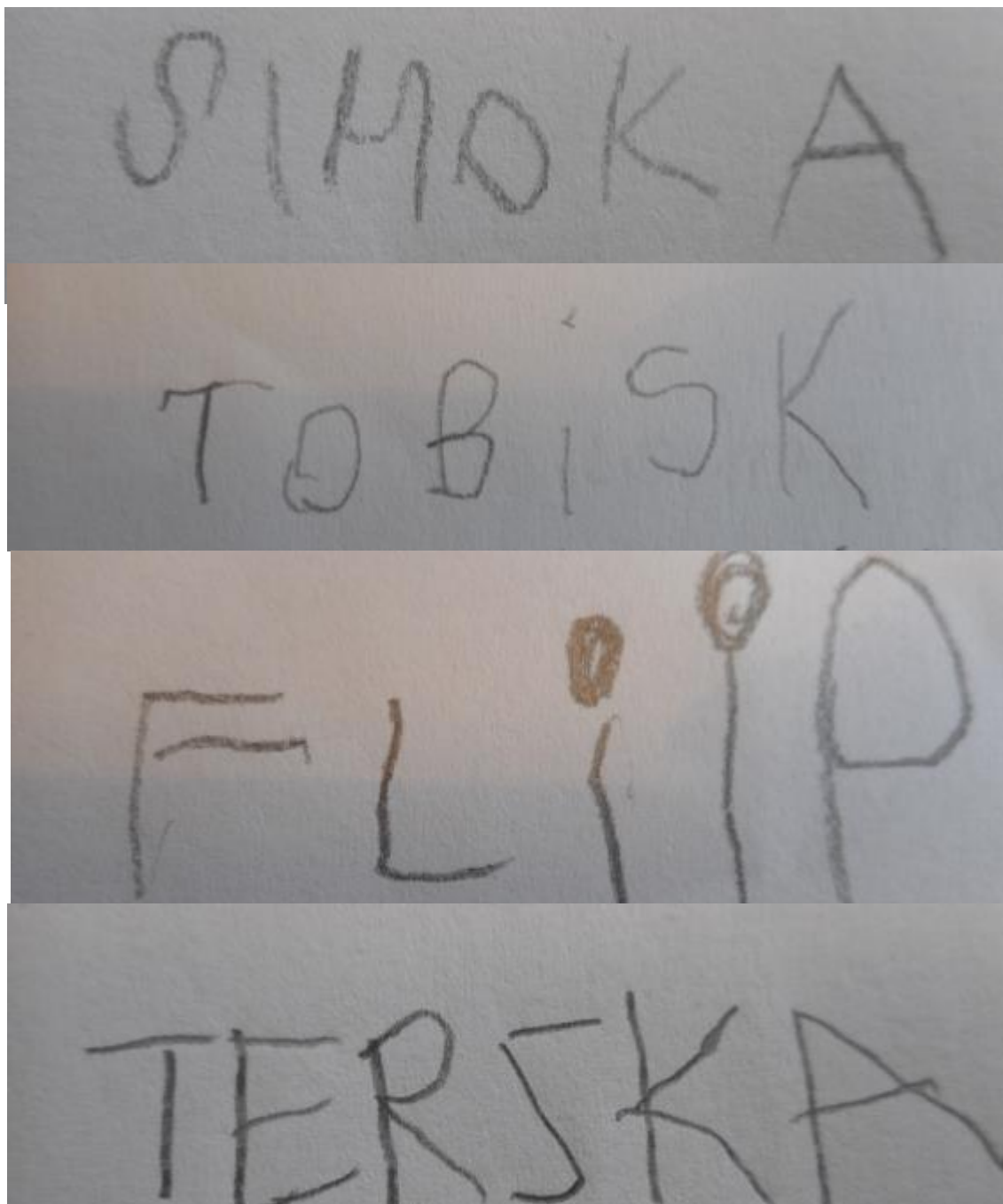

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné sezení – ohnutá záda

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop

Příloha 10a

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop s palcem přes psací náčiní

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – špetkový úchop s prsty příliš nízko hrotu psacího náčiní

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – pěstičkový úchop

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávné držení psacího náčiní – hrstičkový úchop s přílišným přitlakem na ukazováček a palec přes psací náčiní, drápovitá poloha ruky

Zdroj: vlastní fotografie

Nesprávná poloha ruky – špetkový úchop s palcem přes psací náčiní, drápovitá poloha ruky

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Nevhodné pomůcky – voskovky

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – tabulka s tužkou a s magnetickou kuličkou

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – destičky s vyrytými tvary a tužkou na provázku

Zdroj – vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – cesta kuličky

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – zavírací dvířka

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – přendávání kuliček

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – přendávání fazolí a čočky

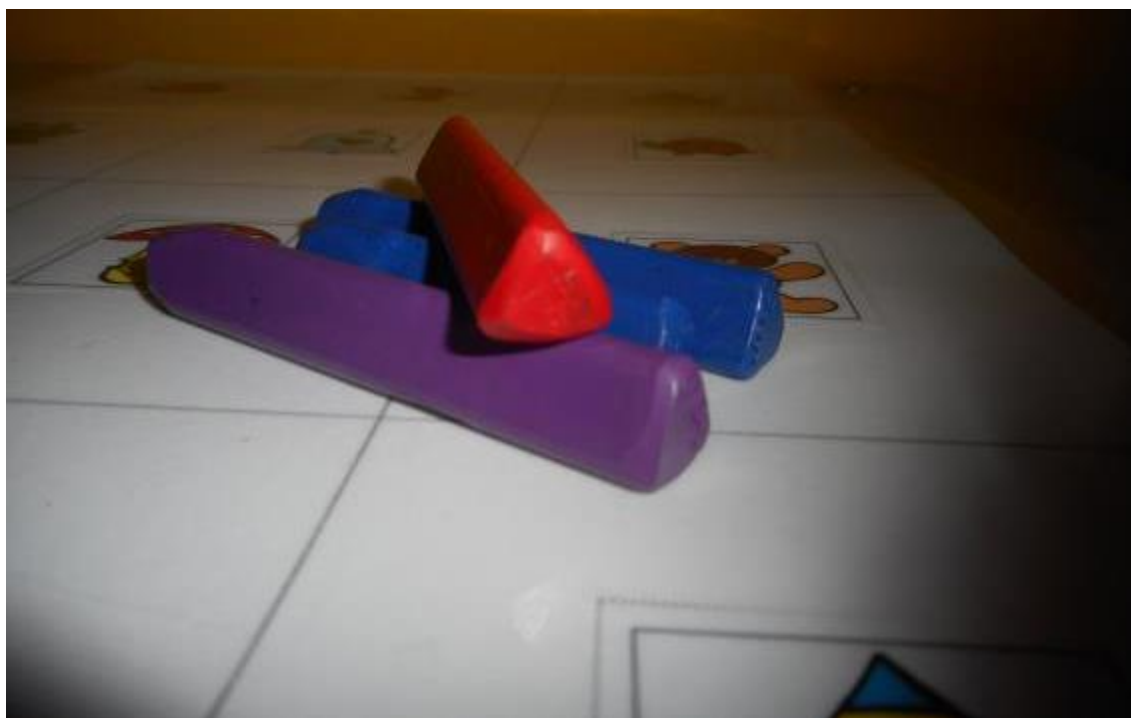

Zdroj: vlastní fotografie

Zdroj: vlastní fotografie

Pomůcky pro rozvoj jemné motoriky – voskovky trojhranný program

Zdroj: vlastní fotografie